

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíj követelésnek biztosítása?

Irta: Dr. Pap Dezső miniszteri osztálytanácsos.¹⁾

A szolgálati szerződés feleinek egymás irányában való jogállásán a magánjog általános szabályai szerint mítsem változtat a körülmény, hogy munkaadó és munkavállaló mily viszonyban vannak harmadik személyekkel, hogy nevezetesen a szerződés tárgyát tevő munka tekintetében a munkaadó maga is nemcsak munkavállalója, avagy viszont a munkavállaló nem munkaadója-e valamely harmadik személynek. Éppen így a szolgálati szerződésből folyó jogok és kötelezettségek harmadik személyeket a magánjog általános szabályai szerint általában nem és csakis a szerződés alapján munkaadónak és munkavállalónak tekinthető személyeket illetik, illetve terhelik.²⁾ Minden más személy kizárásával a munkavállaló felelős tehát a munkáért, a munkaadó a bérért. E szabály merev alkalmazása könnyen odavezethet azonban, hogy a szolgálati szerződéshez törvényileg fűzött jogkövetkezményeket a felek, különösen azonban a munkaadó, kijátszhatják, amihez pedig, az ily visszaéléseket gátló rendelkezések felállításának elmulasztásával, maga a törvényhozó természetesen nem nyújthat segítő kezet.

A munkaadónak érdekében áll ugyanis — és ez érdekét vajmi gyakran megvalósítani is iparkodik — hogy azok alól a kötelezettségek alól, melyeket a törvény reá, mint a szolgálati szerződés munkaadójára hárít, valami úton-módon kivonja magát. Nem térek itt ki arra az esetre, melyben e célját úgy iparkodik elérni, hogy magukkal a csoportba egyesített munkásokkal szerződik ugyan, ezeknek azonban, a vele kötendő szerződés, továbbá a munkásokat, illetve azok csoportját megillető fizetés felvétele és felosztása szempontjából, ő maga rendel ki képviselőt. Ezzel az esettel és

¹⁾ Részlet az Országos Jogászyűlés elé terjesztett véleményből.

²⁾ Eltekintünk itt egyes kivételektől. Ilyent tartalmaz pl. érvényben álló ipartörvényünk 90. §-ának második bekezdése, mely szerint a munkást az előbbi szerződés jogos megszűnésének igazolása nélkül alkalmazó munkaadó egyetemlegesen felelős a segéd eltávozása által az előbbi munkaadónak okozott kárért. Ily rendelkezést tartalmaz a német ipari rendtartás 125. §-a is, mely szerint az a munkaadó, ki más munkaadónak alkalmazottját a szerződés jogtalan megszakítására csábítja vagy oly munkást fogad fel, akiről tudja, hogy még más munkaadónak tartozik szolgálattal, a munka-vállaló ellen támasztott kártérítési vagy törvényi bírságra irányuló követelésért egyetemleg szavatol. Ugyanígy a hazai Ipartörvénytervezet 373. § a.

a bérkövetelések ezzel kapcsolatban szükségessé váló biztosításának kérdésével bővebben foglalkoztam ugyanis már más helyen és így elégnek vélem ez alkalommal, ha e tekintetben utalok akkori fejtegetéseimre.¹⁾ Megtörténhetik azonban, hogy a munkaadó oly munkára, melyet egy személy nem és a munkavállalóknak csak nagyobb száma végezhet, nem a szükséges számú munkavállalóval, nem is azok csoportjával, illetve a csoport képviselőjével, hanem valakivel, csak egy személlyel és pedig akként szerződik, hogy csakis ezzel az egy személlyel szemben vállalja a munkaadói kötelezettségeket, ezzel szemben is lehetőleg nem a szolgálati, hanem a vállalkozási szerződés munkaadójának kötelezettségeit. Azokkal a munkásokkal szemben pedig, kik a munkának véghezvitelét vállalják, a munkaadói kötelezettségeket áthárítja a közbeiktatott munkavállalóra, ha úgy tetszik: almunkaadóra (Zwischenmeister, Partieführer stb.). Megteheti ezt annál inkább, mert a munkaadói kötelezettségek áthárítása nem vonja maga után feltétlenül a munkaadói jogoknak is áthárítását, sőt ez utóbbiaknak gyakorolhatóságát (pl. a munka irányítását, a munkások elbocsátásának jogát stb.) a munkaadó rendszerint fenn is tartja magának. Ha hozzávesszük még, hogy a munkaadónak más gazdasági előnyei is fűződhetnek ehhez az eljáráshoz, így pl. hogy olcsóbban juthat annak révén a kívánt munkaeredményhez, — és a munkásoknak e rendszer iránt táplált gyűlölete első sorban éppen annak bérsülyesztő hatására vezethető vissza — látjuk, hogy az ő szempontjából bizony elég fontos okok ösztönzik a munkaadót ennek az eljárásnak követésére. Mindaz azonban, ami e rendszerben előnyt jelent a munkaadóra, hátrányt jelent egyúttal a munkavállalóra. Nem szólva arról, hogy annak a munkát olcsón vállaló almunkaadónak nyeresége a munkások munkaerejének végső kizsákmányolásából kerül ki, ezek anyagilag megbízható munkaadó helyett szemben találják így magukat a legtöbb esetben semmi biztosítékot nem nyújtó almunkaadóval, akinek kötelezettségeiért a tulajdonképeni munkaadó, hivatkozással a jog fentebb említett általános szabályára, semmiféle szavatosságot nem vállal. Az a kérdés már most, mily álláspontra helyezkedjék tehát a jog azzal a ténnyel szemben, hogy míg egyrészt valamely viszonyhoz bizonyos következményeket kíván fűzni, e következményeket a felek egyike vagy másika a viszony lényegén nem változtató formák felhasználásával elhárítja magáról.

A kérdés eldöntésénél annak megfontolásából lehet csak kiindulni, vajjon tudja-e a szerződés megkötésekor a munkavállaló, hogy a szerződés alapján az ő munkaadója, akivel szemben egyedül támaszthat követeléseket, az az almunkaadó? És ha ő tévedt e tekintetben, vajjon felelős-e ő azért, avagy ellenkezőleg tévedése nem maguknak a jog és a gazdasági élet teremtette és a munkaadótól saját céljaira ügyesen kihasznált viszonyoknak, sőt legtöbb esetben egyenesen a munkaadó és az ettől előretolt harmadik személy megtevesztő eljárásának tudható-e be inkább.

Kétségtelen ugyanis, hogy az esetek túlnyomó számában a munkavállaló a közbeiktatott munkavállalóval nem mint munkaadóval, hanem csak mint a munkaadó meghatalmazottjával vél szerződni. Hiszen a szolgálati szerződés megkötése nincsen alakisághoz kötve és így a szerződés megkötésénél könnyen elmosódhatik, hogy a vele szerződő fél saját nevében vagy másnak képviselőjében köti-e meg a szerződést. A munkavállaló többnyire kétségtelennek is véli e körülmény tisztázását, annyira természetesen tartja, hogy mikor ő valakinek üzletében, vállalatában, gazdaságában, esetleg még munkahelyén is teljesítendő szolgálatra kötelezi magát, akkor munkájának ellenértékeért az a valaki válik felelőssé, akinek gazdaságába az ő munkája befolyik, akinek gazdasága az ő munkája révén gya-

¹⁾ L. az ipartörvénytervezet jogi főkérdéseinek jogászegyleti tárgyalásával kapcsolatban az ipari munkaviszonyról tartott előadásomat. Magyar Jogászegyleti Értekezések. Új folyam I. kötet 7. füzet 27. és köv. l.

rapszik. Hát még ha az a valaki jogokat is gyakorol vele szemben: munkáját irányítja, őt magát bírságolja, elbocsátja — csak éppen hogy fel nem fogadta. Ezt az egy ismérvet azonban igazán nem tekintheti mérvadónak, mert hiszen jól ismeri, mindennap tapasztalhatja az üzemek koncentrációjával kapcsolatban mind általánosabbá vált azt a gyakorlatot, hogy a munkaadó az üzem fentartásához szükségelt munkaszerződéseket nem személyesen, hanem megbízottja útján köti meg. Ha valamely esetre, a mi munkavállalónk esetére áll a P. T. T. 1006. §-ában lefektetett az a szabály, mely szerint a képviselői minőség külön kiemelése nem szükséges, ha az a körülményekből felismerhető. Az e szabálynak megfelelő közönséges jogérvet hat közre, mikor a körülmények folytán joggal a vállalkozó képviselőjének tekintett személlyel szerződve, a munkavállaló nem helyez súlyt annak kifejezett megállapítására, tényleg a vállalkozó nevében szerződik-e a másik fél.

Eddig azokról az esetekről szóltunk, melyekben közel fekszik annak feltevése, hogy a szerződést megkötő személy nem a maga, hanem más nevében, t. i. a tulajdonképeni munkaadó nevében, köti meg azt, s melyekben csupán a munkaadónak kevésbé jóhiszemű ügyeskedése ad oly látszatot a dolognak, mintha a szerződésből folyólag ő neki magának kötelezettségei nem támadnának. Az esetre, ha a körülményekből megállapítható, hogy tulajdonképen nem az e célra előretolt személy, hanem ennek munkaadója, meghatalmazója az, ki a szolgálati szerződésből származó jogokat tényleg gyakorolja, bizonyára nem ellenkezik a jogérvettel, ha a törvény a munkaadói kötelezettségek teljesítéseért is azt a meghatalmazó személyt teszi felelőssé. De ha figyelembe vesszük azt, amit az itt tárgyalt kérdéssel kapcsolatban már előbb mondottunk, hogy t. i. a munkabérek fedezete első sorban az a jószág, mely a munkának közreműködésével jött létre, akkor még tovább kell mennünk. Figyelembe kell t. i. vennünk, ki élvezi a termelésbe fektetett munkának előnyeit és tekintet nélkül arra, vajjon a szolgálati szerződésre vonatkozó szabályok szerint munkaadónak tekinthető-e vagy sem, a tulajdonképeni munkaadón kívül meg kell állapítani felelősségét a munkabérekért minden oly személynek, ki azzal a tudattal fordít saját gazdasági céljaira valamely javat, hogy az annak előállítására fordított munkának díja még kiegyenlítve nincsen. Korántsem azonos, de analog e követelmény azzal, mely az üzletből eredő kötelezettségekért az üzletátvevő felelősségének megállapítására irányul és amely követelmény igen helyesen meg is valósult már nálunk az 1908 : LVII. t.-c.-ben.

A munkabérekövetelések biztosítására szolgáló ezeknek a szempontoknak érvényesítése azonban, még ha elvileg helyeseknek ismerjük is el azokat, a gyakorlatban igen nagy nehézségbe ütközik. Vizsgáljuk elsősorban, miként lehet védekezni a munkaadónak azzal az eljárásával szemben, mely szerint a harmadik személytől ugyan, tényleg azonban az ő számára kötött szerződésből folyó kötelezettségek alól magát kivonni igyekszik.

Oly esetekben, melyekben a munkaadó és a harmadik személy (előmunkás, almunkaadó stb.), valamint az e közt és a munkavállalók közt esett nyilatkozatokból nem állapítható meg kétséget kizáró módon a tényállás, az itt említett személyek jogviszonyára a körülményekből lehet csak következtetni. Szakbíróságok, melyek, mint pl. a különleges ipari bíróságok, képesek a mérvadó körülményeknek és azok jelentőségének megállapítására, pusztán ez alapon is sokat tehetnek a munkavállalók veszélyeztetett jogos érdekeinek megóvására. Pl. a német iparbíróságok joggyakorlata a nyilatkozatok hézagossága esetében nem ismeri el munkaadónak a közbeiktatott munkaadót: ha az gazdasági értelemben vállalkozónak nem tekinthető, ha nevezetesen ő maga nem rendelkezik a termelés és bérfizetés eszközei fölött és a közte és a munkaadó közt megállapított bérben osztozkodnak az alkalmazottak; ha továbbá az ő munkaadója az alkalmazottak munkaadójaként viselkedik, rendelkezésre bocsátja nevezetesen a

termelés eszközeit, bért fizetett közvetlenül az alkalmazottaknak, fizette a munkaadót terhelő biztosítási díjakat, fölényes szociális helyzetben van, elbocsátja az alkalmazottakat és őt illeti a vállalkozói nyereség.¹

Ha azonban ily külső körülményekből — talán éppen azért, mert a munkaadó ügyesen képes a rá nézve kedvező látszatot megővni — nem állapítható meg az, hogy a közbeiktatott munkaadó nem a saját, hanem a valóságos munkaadó nevében kötötte meg a szerződést, — és be kell ismerni, hogy e külső körülmények a kérdés eldöntésénél nem is fogadhatók el mindig mérvadóknak —: a munkavállaló a rá nézve veszélyes szerződéstől legfőlegb csak úgy szabadulhat, ha azt a szerződő fél személyében való tévedése címén megtámadja. Magától értetődik azonban, hogy a munkavállaló e tévedésre főbnyire már csak akkor jön rá, mikor a közbenső munkaadótól nem teljesített szerződés megtartását hiába kéri az ő vélt munkaadójától, a tulajdonképeni munkaadótól. Úgy, hogy tehát a megtámadási jog époly kevésbé biztosítja őt a tekintetben, hogy a már teljesített munka alapján lejárt bérköveteléséhez hozzájusson, mint nem biztosítja őt e tekintetben az a joga sem, hogy a munkaviszonyt ez alapon, e nyomós ok alapján, rögtön megszüntetheti.

Kisegítő jogszabályok nélkül a legtökéletesebb szakbiróság sem akadályozhatja meg tehát gyökeresen azt, hogy a munkaadó a szolgálati szerződésből rá háruló kötelezettségek alól, ha akarja, kis ügyeskedés révén ki ne vonja magát. Kisegítő jogszabályokra van tehát szükség evégből. Az a kérdés, mily irányban.

Franciaországban pl. már 1848-ban a munkásforradalmat követő Louis Blanc-féle munkaügyi törvényhozás egyik legelső ténye gyanánt, hat hónapig terjedhető elzárás büntetésének terhe alatt megtiltották a munkásoknak az alvállalkozóktól, egyik munkásnak a másiktól való kizsákmányoltatását, az úgynevezett »marchandage«-t. E tilalom, melyet egyébként később tökélesbítettek, annyiban nem nyújt elegendő biztosítékot, amennyiben nem mondja meg azt, mikor lehet, illetve nem lehet, alvállalkozásról s nevezetesen arról szó, hogy egyik munkás a másiknak munkaadója. Pedig a munkavállaló biztosítása szempontjából éppen ez a lényeges. Annak megállapítása t. i., mikor kell a munkavállalónak egy harmadik személlyel (az alvállalkozóval, az előmunkással) kötött szerződését a tulajdonképeni munkaadóval kötött szerződésnek tekinteni.

Ennek a szempontnak iparkodott eleget tenni a német polgári törvénykönyv törvényhozási tárgyalása alkalmával a bizottságban előterjesztett, azonban már ott vissza is utasított az a javaslat, mely szerint a szolgálati szerződésről szóló fejezetbe külön szakaszként be kellett volna iktatni a következő rendelkezést: »Aki gazdasági vagy ipari vállalatban a helyettes (képviselő: Stellvertreter) jogait tényleg gyakorolja, felhatalmazás nélkül is jogosultnak tekintendő a gazdasági vagy ipari üzemre vonatkozólag munkaviszonyokat, a tőle képviselőre kötelező erővel, megkötni.«² Ugyanílyféle rendelkezést tartalmaz ipartörvénytervezetünk 331. §-a is. E szerint: »Ha a munkájukat nem saját műhelyükben vagy otthonukban teljesítő alkalmazottak munkájukhoz maguk mellé ipari munkára más személyeket alkalmaznak, az előbbiek az általuk alkalmazottakkal szemben, az ellenkező bizonyításának kizárásával, a munkaadó meghatalmazottainak tekintendők«. Mindakét rendelkezés oly felelősséggel terheli azonban a munkaadót, mellyel az méltányosan nem sujtható. Hiszen ezek alapján bármelyik alkalmazott, pusztán munkaadójának megkárosítása végett egész sorát köthetné meg a munkaadót kötelező oly szolgálati szerződéseknek, melyekre annak semmi szüksége nincs. Azt vélelmezni, hogy a munkaadó

¹ L. Lotmar: Der Arbeitsvertrag etc. II. k. 515 l.

² L. a német birodalmi gyűlés következő nyomtatványát: 9. Legislatur-Periode IV. Section 1895/96. No. 440—83. l. ad 620a §.

minden alkalmazottját felhatalmazza arra, hogy az ő számára másokat is alkalmazzon, hacsak némi tekintettel vagyunk is az élet viszonyaira, nem lehet.

Ki köthessen tehát mégis, erre irányuló egyenes felhatalmazás nélkül is, a munkaadó nevében szolgálati szerződéseket? A választ igen helyesen adja meg erre a saját uralma alá vont viszonyok tekintetében kereskedelmi törvényünk 43. §-a. E szakasz szerint ugyanis a kereskedelmi meghatalmazottnak, kitéve a főnök cégvezetési jogosultság nélkül, akár egész üzlete vezetésére, akár üzlete körében bizonyos nemű vagy egyes ügyletekre felhatalmaz, jogköre kiterjed mindazon ügyletekre, melyek az ily kereskedelmi üzlet folytatásával rendszerint járnak és mindazon jogcselekményekre, melyeket az ily nemű ügyletek rendszerint szükségessé tesznek. E rendelkezés szerint annak, hogy a nem cégvezető kereskedelmi meghatalmazott külön meghatalmazás nélkül is jogosult legyen szolgálati szerződéseket főnöke nevében megkötöni, feltétele az, hogy az üzletvezetés vagy az üzlet, melyre felhatalmazást nyert, a szolgálati szerződések megkötését szükségessé tegye. Ha ez elvet a szolgálati szerződések tekintetében általánosítjuk, a következő eredményre jutunk. A szolgálatot a munkavállaló szabály szerint személyesen tartozik teljesíteni (P. T. T. 1602. §.). Ha tehát a szerződés oly munka végzésére kötelezi a munkavállalót, melyet az a dolog természete szerint egyedül el nem láthat, az előbb említett elv alkalmazásával joggal feltételezhető, hogy a munkaadó azt a munkavállalót már a vele kötött szerződésnél fogva felhatalmazta arra is, hogy a szolgálat ellátásához szükséges munkaerőt is szerződtesse. Ennek az elvnek felállítása tehát a P. T. T.-nek a szolgálati szerződésről szóló fejezetében, míg egyrészt méltánytalannak a munkaadó szempontjából sem tekinthető, másrészt önmagában is alkalmas volna, ha nem is az esetek mindenikében, de azok igen nagy számában, a munkavállaló itt szóban levő érdekének, bérkövetelésének biztosítására.

Az itt említett elv a munkavállaló bérkövetelésének biztosítására, a munkaadó felelősségének megállapítására, nevezetesen csak azokban az esetekben volna felhasználható, mikor az a közbeiktatott harmadik személy maga is alkalmazottja a munkaadónak. Nem alkalmazható ellenben azokban az esetekben, mikor a közbeiktatott harmadik személynek és a munkaadónak egymáshoz való viszonyát a vállalkozási szerződés szabályai szerint kell megítélni. A vállalkozási szerződésre ugyanis már nem áll csupán a szolgálati szerződésre jellemző az a szabály, mely szerint a munkavállaló a munkát személyesen tartozik teljesíteni. A munkaadónak a vállalkozási szerződésből kifolyólag rendszerint csak a munkaeredmény követelésére van joga, ellenben abba, hogy a vállalkozó a kikötött munkaeredményt miként éri el, beleszólási joga szabályszerűen nincsen. A rendelkezési jog e tekintetben kizárólag a vállalkozót illeti. És így azt vélelmezni, hogy a vállalkozó a munkaeredmény elérésére szükséges munkaerőt a munkaadótól, a megrendelőtől nyert meghatalmazás alapján szerződtette, nem lehet.

A munkavállaló követeléseinek, különösen pedig bérkövetelésének biztosítására irányuló törvényes rendelkezéseknek nem is kell azonban éppen abból a feltevésből kiindulni, hogy az a személy, aki a munkavállalóval szerződött, maga a munkaadó vagy annak meghatalmazottja. A jog anélkül is kötelességévé teheti annak, ki a munka felhasználásával előállított javakat gazdaságába átveszi, hogy a jogi formák szerint munkaadó gyanánt minősülő személy oly törekvéseinek, melyekkel ez a munkásokat, ezek követeléseit kijátszani igyekszik, legjobb tudomása ellenére segítséget ne nyújtson. Miként konstruálja meg azonban a jog ezt a kötelezettséget úgy, hogy más jogos érdekek sérelme nélkül csakugyan biztosítékul szolgáljon az a munkavállalónak, ez a nagy kérdés, melyet kielégítő módon megoldani — mondjuk meg most mindjárt — mindeddig nem sikerült.

Pedig a törekvés a munkavállalónak ily irányú biztosítására nem

éppen legújabb keletű. Közszállítási szabályzatokban, így az 1907: III. t.-c. 14. §-a alapján 55.800/1907. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelettel kibocsátott hazai közszállítási szabályzatban is, érvényesülni szokott már az a rendelkezés, mely szerint a vállalkozó feljogosítja a szállítást igénybevevő hivatalt, hogy az esetre, ha munkásai igazolt bérkövetelésének ő maga nem tenne eleget, azt az ő kereseti összegeinek terhére maga a hivatal egyenlíthesse ki. Azt, hogy a hivatal a munkások bérköveteléseért a vállalkozó kereseti összegeinek erejéig felelős is, ez a rendelkezés még nem tartalmazza.

Tovább ment ennél a német polgári törvénykönyv törvényhozási tárgyalása alkalmával a bizottságban a szolgálati szerződésről szóló fejezetbe felvenni javasolt, a törvénykönyvbe azonban tényleg bele nem került az a rendelkezés, mely szerint: »Valamely gazdasági vagy ipari vállalat részére teljesített munkaszolgáltatás béreért azon a személyen kívül, ki a szerződést megkötötte, szavatol az is, ki a munkavállaló munkájának hasznát látta, feltéve, hogy tudta, vagy tudnia kellett volna, hogy a munkaszolgáltatást a szerződést megkötő fél meg nem fizetheti vagy annak azt megfizetni nem kell.« E rendelkezés szerint az a személy, ki a munkának hasznát látta, rosszhiszeműsége esetében szavatol a vállalkozó ellen támasztható bérkövetelés egész összegének erejéig, tekintet nélkül arra, hogy ez a vállalkozóval szemben fennálló tartozásának összegét nem mulja-e felül. Hogy pedig törvénynyé nem lett a rendelkezés, azt a következő megfontolás okozta:¹⁾

»Amennyiben a javaslat oly eseteket tart szem előtt, amelyekben a közbeiktatott vállalkozó csak előretolt személy, míg annak szándéka, kinek javára a munkát kifejtették, már kezdettől fogva arra irányul, hogy a közbeiktatott vállalkozó azért a munkaszolgáltatásért ne fizessen, a munkás védelmére elég a bizottság szövegezése szerint megállapított 810. §-nak rendelkezése« (a törvénykönyv végleges szövegének 826. §-a, l. a P. T. T. 1077. §-t); »mert a jelzett feltevés esetében az, kinek javára a munkát kifejtették és aki ennek dacára a szerződési viszony formális alakulatára való hivatkozással a munkások kielégítését megtagadja, ezeknek a jó erkölcsökbe ütköző módon szándékosan kárt okoz. Ugyanez áll az esetben is, ha az, akinek a munkát javára fordították, már előre tudja, hogy a tőle önző érdekből beállított vállalkozó fizetéseképtelen és a munkásokat ezért nem fogja megfizetni. Amennyiben pedig a javaslat még messzebbre nyúlva akarja közvetlenül felelőssé tenni azt, kinek a munkát javára fordították, nem lehet ehhez hozzájárulni azért, mert ily messzemenő szavatosság az egész tisztességes forgalmat károsítással fenyegeti.«

A német polgári törvénykönyv megalkotása idejében tehát azt a személyt, kinek érdekében a munkát kifejtették, csak egyenes rosszhiszeműsége esetében kívánták még csak felelőssé tenni a munkás bérköveteléseért. A német polg. tvkönyvnek az idézett okadatolásban említett 826. §-a ugyanis csak az oly személyt kötelezi kártérítésre, ki a jó erkölcsökbe ütköző módon *szándékosan* károsít meg másvalakit. Amitől akkor még óvakodott, néhány évvel később nem habozott ennél tovább is menni a német törvényhozás és pedig éppen a tisztességes forgalom megóvása érdekében. Az építési követelések biztosításáról szóló 1909. évi június hó 1-én kelt törvény 19. §-a az építetőt akkor is felelőssé teszi az építőmunkások követeléseikért, ha az építést vállalkozóra bízta és így a munkások nem az ő, hanem a vállalkozó munkásai. E szabály pedig csak akkor nem érvényesül, ha a vállalkozónak az előállításához szükséges eszközök rendelkezésére állottak és szándékában is volt az előállításból rá háruló kötelezettségeknek teljes mértékben megfelelni. A bizonyítás e tekintetben az *építetőt* terheli; annak bizonyítása helyett azonban, hogy a

¹⁾ L. a német birodalmi gyűlés fentebb idézett nyomtatványát a 89. l.-on ad 620b. §.

vállalkozónak tényleg elégséges eszközök álltak rendelkezésére és hogy tényleg megvolt kötelezettségeinek teljesítésére irányuló szándéka, elégséges annak bizonyítása is, hogy az építető *súlyos gondatlanság nélkül* az említett eszközöknek és szándéknak hiányáról nem tudott. Azt a személyt, kinek érdekében a munkát kifejtették, ez a törvény tehát már nemcsak szándékossága, hanem súlyos gondatlansága esetében is felelőssé teszi a jogi formák szerint munkaadónak minősülő személy bértartozásáért.

P. T. T.-ünk a megbízás nélküli ügyvitelről szóló fejezetébe iktatott 1691. §-ában igen érdekes módon állapítja meg a bértartozásért annak a személynek szavatosságát, ki a munkának hasznát látja.¹⁾ E szakasz kimerítő taglalásába itt nem bocsáthatom. Megállapítom azonban, hogy a P. T. T. igen helyesen jár el, midőn a tulajdonos felelősségének megállapításánál nem szorítkozik pusztán az építő ipari követelésekre, hanem kiterjeszkedik ezen kívül a dolgok előállításából vagy átalakításából származó minden egyéb követelésre is. Viszont nem okadatolható, mért nem fejleszti a helyes alap gondolatot még tovább, nevezetesen odáig, hogy bármily természetű munkát végzett munkavállaló javára megállapítaná az itt szóban levő jogot. Helyes továbbá az is, hogy a tulajdonos felelősségét tekintet nélkül annak szándékosságára, gondatlanságára vagy vétlenségére megállapítja. Viszont nem helyeselhető azonban, hogy a rosszhiszemű, illetve vétkes, más szóval az oly tulajdonos felelősségét is, ki tudta vagy tudhatta volna, hogy a vállalkozó nem akar vagy nem képes, egyáltalán, hogy az nem fog fizetni, csak arra az összegre korlátozza, melylyel ő a munkaadónak, a vállalkozónak a dolog előállításából vagy átalakításából kifolyólag adósa. Hiszen úgyszólván fenforog annak a veszélye, hogy a rosszhiszemű tulajdonos és vállalkozó összejátszása folytán e szakasz egész rendelkezése illuzoriussá válik, mindannyiszor t. i., midőn a munkás keresetével szemben a tulajdonos kijelenti, hogy ő a vállalkozónak már mivel sem tartozik. Már csak a rosszhiszemű tulajdonos e kifogásának kizárása végett sem volna szabad tekintettel lenni arra, tartozik-e ő egyáltalán a vállalkozónak vagy sem. Amennyiben pedig e kivánalommal szemben arra történik hivatkozás, hogy a vétkes tulajdonos a P. T. T. 1077. §-a²⁾ alapján anélkül is kártérítésre van kötelezve és ez alapon megállapított kártérítési kötelezettsége úgysem szorítkozik arra az összegre, melylyel ő a vállalkozónak tartozik, hanem kiterjed a munkavállalónak okozott kár egészére: figyelembe kell venni viszont azt, hogy a munkabérekövetelés és a kártérítési követelés közt a követelés biztonsága szempontjából lényeges különbség van. A munkabérekövetelésnek ugyanis bizonyos része le nem foglalható, a le nem foglalható részbe beszámítás nem gyakorolható, annak alapján a munkás a tulajdonos csődje esetében az általa készített vagy kijavított és birtokában levő dolgokból külön kielégítést követelhet, végül pedig a csődhitelezők közt az első osztályba sorozandó (1881 : XVII. t.-c. 57. §. 2. p. és 60. §. 4. p.). A munkabérekövetelés e sajátlagosságai indokolják épen a P. T. T. 1691. §-ához fűződő azt a további kivánalmat, hogy a törvény a

¹⁾ Az említett szakasz így szól:

„Aki idegen dolog előállításánál, vagy átalakításánál, különösen idegen telken való építkezésnél, munkájával vagy anyagszerek szállításával oly szerződés alapján működik közre, amelyet nem a dolog tulajdonosával, hanem a dolog előállítására vagy átalakítására kötelezett vállalkozóval kötött: az a szerződés szerint neki járó munkadíj vagy egyéb ellenérték tekintetében a dolog tulajdonosa ellen csak annyiban bír keresettel, amennyiben az utóbbi a vállalkozónak a dolog előállításából vagy átalakításából kifolyólag adósa.

Mihelyt ő a dolog tulajdonosát értesíti, hogy e jogával élni kíván, az utóbbi a vállalkozónak az ő sérelmével többé nem fizethet.

Azzal az összeggel, melyet a dolog tulajdonosa az ő kezéhez fizet, a vállalkozó elleni saját követelése, s az utóbbinak a dolog tulajdonosa elleni követelése megfelelően apad.

²⁾ A P. T. T. 1077. §-ának itt figyelembe jövő első bekezdése következőképen szól: „Aki másnak a jog által védett valamely érdekét jogellenesen és vétkesen — szándékosan vagy gondatlanságból — megsérti, a sértettnek ebből eredő kárát megtéríteni tartozik. (1138—1143. §-ok.)” A jog által védett érdekek köré magában foglalja az 1078. §-ból folyó korlátozással a kötelmi jogokat is. (L. Indokolás III. k. 253. l. második bekezdés.)

munkásoknak a szóban levő szakasz alapján a tulajdonos ellen támasztott követeléseit kifejezetten az említett kiváltságokkal felruházott munkabér-követeléseknek minősítse. Mihelyt pedig bizonyára a dolog természetében gyökerező ez a kiváncsóság teljesül, szembevetendővé válik annak a kiváncsóságnak fontossága is, hogy a vétkes tulajdonosnak szavatossága a munkabértartozásért ne az 1077., hanem első sorban a kifejtettek szerint kiegészítendő 1691. §-ra alapíttassék. Hogy végül az 1691. §-on kívül helyes volna az építőipari munkásoknak jelzálogjogát az épületre, legalább is az építési követelések biztosításáról szóló német törvény fentebb ismertetett 19. §-a szellemében még az esetre is megállapítani, ha a munkások nem magával az építetővel, hanem az építéssel megbízott vállalkozóval állnak szolgálati viszonyban, magától értetődik. P. T. T.-ünk azonban a munkásoknak ezt a jogát egyelőre még az esetben sem ismeri el, ha azok közvetlenül az építetőnek munkásai, amennyiben a vállalkozási szerződésről szóló fejezetének 1644. §-ban¹⁾ csakis a vállalkozónak engedi meg és ennek is csak akkor, ha a megrendelő maga az »építőtelek« tulajdonosa, hogy a szerződésből eredő követeléseinek biztosítására a telken jelzálogjogot követelhesse. Sorrendi kedvezmény megállapítása nélkül elégtelen az e rendelkezésben rejlő biztosítás még a vállalkozó szempontjából is — a munkások jelzálogi biztosításáról azonban még ennyire sem, azaz egyáltalán nem gondoskodik a P. T. T.

Megérthető az előadottakból, hogy a kérdés, melyet e pontban tárgyaltunk, többszörösen összetett: elemeire kell tehát azt bontanunk, hogy logikus és igazságos megoldásra jussunk. Nem elég elismernünk a munkásnak a megszolgált bérre való igényét és elnéznünk másfelől azt, hogy akik a szolgálatnak hasznát látják, a jogi formák felhasználásával ez igények elől mégis kitérjenek. Szolgáljanak a jogi formák paizsul a jognak, de ne szolgálhassanak egyúttal fedezetül a jogtalanságnak. Meg kell tehát állapítani a munkaadó szavatosságát a munkáscsoport képviselőjeért, ha ezt ő maga jelöli ki annak; alkalmazottjéért, ha ezt nyíltan vagy hallgatólag feljogosítja a részére teljesítendő munkához munkások szegődtetésére, akár az ő, akár saját nevében köti meg az alkalmazott a munkaadó gazdasági érdekét szolgáló munkaszerződéseket; végül pedig mindenkinek szavatosságát, aki azzal a tudattal fordít saját hasznára munkát, hogy ennek díját a munkás nem kapta meg. A jogérzet máris keresi a módozatokat, melyekkel e nagy és fontos cél elérhető, — reméljük, hogy sikerül is majd e törekvésnek eltüntetni jogrendszerünknek ama hézagait, melyeket ma a tisztességes munka mindmegannyi csapdájaként használ ki az önző rosszhiszeműség.

Galenos értekezése a betegségek szimulálásáról.²⁾

Irta: **dr. Győry Tibor**, egyetemi magántanár.

A kutatás methodikája finomabb lett; ismereteink tárháza rendkívüli módon megnövekedett; de az emberi agyvelő teljesen úgy működik, amint működött kétezer év előtt; a gondolkodásnak úgy fenkölt, mint fondorlatos szubtilitásai abban az időben ép úgy megcsillámlanak, mint ma. Talán

¹⁾ E szakasz így hangzik: »Aki épületnek vagy épület egyes részeinek előállítására vállalkozott, a megrendelőtől, ha ez az építőtelek tulajdonosa, követelheti, hogy e telken a szerződésből eredő követelésének biztosítására jelzálogjogot engedjen neki. Amíg e mű be nincs fejezve, e zálogjogi biztosítást a neki járó ellenértéknek csak arra a részére nézve követelheti, amely a már teljesített munkára aránylag esik.«

²⁾ *Claudius Galenos* szül. 130-ban Kr. u. Pergamosban, meghalt 201-ben. Tudományos működésének sulypontja az akkor már elgörögösödött Rómában való tartózkodására esik. (*Marc Aurel* meghívását tábori orvosnak nem fogadta el; ezen múlt, hogy hazai földünkön nem láthattuk vendégünknek.)

nem is az a dolgok helyes formulája, hogy »már akkor is« olyanok voltak az emberek mint manapság, hanem ellenkezőleg: »ma is« olyanok, mint voltak akkor. Az agyvelő működésének az a hajlékonysága is, mely a nem igaz utakon való sikeres járás reményére biztatja az emberek egynémelyikét, változatlanul lelhető fel a történelmi korok bármelyikében.

A betegséget is nemcsak ma szimulálják, hanem megtették azt két évezred előtt is. Csak a praemium lett más s a jótékonyság hatása alatt több. Ma táppénzért, járadékért folyik a megtévesztés versenye, kétezer év előtt — ezek híján — más célok és ürügyek szerepeltek és lelkesítettek.

Bennünket közelebből már csak az érdekel, sikerült-e a betegségek szimulálásával megtéveszteni az orvost is? A feleletet megadja erre a II. század nagy orvosa: Galenos, akinek orvosi rendszere másfélezer esztendőn keresztül egyedüli vezetője (utóbb már félrevezetője) volt e 15 évszázad nagyszámú orvosainak s akinek a szelleme a modern tudománytól gondosan elzárkózó népies gyógyászatban még ma is egyre kísért.

Galenos akkora irodalmi munkásságot fejtett ki, aminőt orvos sem előtte, sem utána többé nem tud felmutatni. A K. G. Kühn-féle lipcsei gyűjteményes kiadás (1821—33.) huszonegy, egyenkint közel ezer oldalas kötetben reprodukálja a fenmaradt galenosi iratokat. Érthető, hogy ebben a rendkívül nagy anyagban a szimulálásról és orvosi leleplezéséről is van alkalma szólania. A Kühn-féle kiadás XIX. kötetének első értekezése ez, s a latin címe így hangzik: »Quomodo simulantes morbum deprehendendi« »miképen kell a betegséget szimulálókat leleplezni?«

Ebben az értekezésben a szimulálás lealcázásának casuistikai vezérfonalát adja a sokat tapasztalt »pergamosi«, mely minden tekintetben értékes kis munka és Galenos nagy ismereteiről, éles megfigyelőképességéről tesz előttünk bizonyosságot. Látni fogjuk, hogy a szimulánsokat nem tisztán orvosi apparátussal, hanem bizonyos psychologizáló syllogismusokkal tudja megközelíteni és leleplezni. Egyáltalán úgy látszik, hogy a lélektani diagnózisok felállítása kedvtelésesei közé tartozik. Munkái XIV. kötetében (a 631. laptól kezdve) egész sorozatukat találjuk. Egy-két példát nyújtunk közülük. Justus, római polgár feleségéről négy napi megfigyelés után megállapítja s egyenesen rá is olvassa az asszonyra, hogy Pylades táncosba szerelmes. Egy öreg pénzkezelő rabszolga belebetegszik a nagy gondba: ura kasszájából egy jelentékeny összeg hiányzik s a beszámolás napja közeledik. Galenos ebben látja a betegség okát s a gazdának azt javasolja, hogy az aggastyán élete kedvéért leszámolás nélkül vegye át a kasszát. Így is történik s az öreg rabszolga azon tudatban, hogy gazdájának a bizalma nincsen megingatva irányában, elfelejti a gondját és meggyógyul. Mindezeknél azonban érdekesebb a szimulálásról irt önálló értekezése, melyet imhol magyar fordításban mutatunk be:

»Miképen kell leleplezni a szimulánsokat?«

»Az emberek számos okból tettetik magukat betegeknek. Nyilvánvaló, »hogy az igazság felderítése az orvos dolga; jóllehet a laikusok is azt »hiszik, hogy a csalókat meg tudják különböztetni az igazmondóktól. A külső »szerekkel, művi úton előidézett gyuladást, orbáncot és vizenyőt is meg »kell tudni különböztetni azoktól, melyeket a szervezet megbetegedései idéz- »nek elő; így a szájból kikerülő véres köpetet attól, mely a gyomorból »vagy a légző szervekből ered. Ezért le kell leleplezni azokat, akik a köhögés végén valahányszor csak így akarják, vért köpnek és olyankor, »amikor látják őket, egy a fogínybeli kicsiny, nyitvatartott véredényt a »nyelvükkel megszívják, ez után mindjárt köhögnek, s a vért úgy köpik »ki, mintha az a mélyebb részekből eredne. Vannak, akik deliriumokat és »őrültséget szimulálnak és egyéb még bolondabb színben tűnnek fel. Mind- »ezeket kiismerni és egymástól meg is különböztetni, az orvos teendői »közé tartozik. Van rá eset, hogy a fájdalmat is oly erősnek szimulálják,

» hogy türhetlennék látszik. Kiderítettem egyizben, hogy egy polgár, akinek
 » a gyűlésre kellett volna mennie, hasgörcsöket szimulált, hogy el ne
 » kelljen mennie. Ép ezért s épen ebben az időpontban arra gyanakodtam,
 » hogy ez az ember szimulál, mint a hogy azt utóbb be is vallotta nekem.
 » Én tehát meleg borogatásokat rendeltem neki; csak hogy ő nem nagy igye-
 » kezettel kívánczozott a segély után, jóllehet annakelőtte a legapróbb dolog
 » miatt is szerfölött aggályoskodó természetű volt. E mellett tudta, hogy
 » néhány nappal előbb egy-kettőre meggyógyítottam egy hasgörcsökben
 » szenvedő embert az általam nyújtott orvossággal, amit bizonyára nem
 » szűnt volna meg tőlem kérni, ha csakugyan fájdalmai lettek volna. De
 » maga a dolog vége is ezt mutatta; a gyűlés feloszlása után ugyanis ő is
 » rögtön kigyógyult minden fájdalmából. A megelőző életmódja sem volt
 » olyan, hogy hasgörcsöket előidéző diszpozíciót tudott volna benne terem-
 » teni; az efféle görcsök ugyanis vagy emésztési zavarok, vagy meghülés
 » folytán szoktak keletkezni, s egyikük sem állott fenn előzőleg. Nos hogy
 » nem a megelőző diéta volt a baj előidézője, annak megállapítása az orvosi
 » tapasztalat dolga volt. De hogy azonfelül még arra is gyanakodtam, hogy
 » az illető a gyűlés miatt szimulál, ez nem az orvosi tudományban leledzett,
 » hanem a következtetés műve volt, ami mindnyájunkban közös képesség; de
 » jóllehet közös, mégis kevesen következtetnek oly pontosan és tökéle-
 » tesen, hogy azt bármely dologban meg tudják cselekedni és meg tudják
 » tanulni. Meg kell tehát jegyeznünk, amit mondottunk: hogy ha az orvosi
 » tapasztalatot még tetézzük az említett s a külső körülményekre vonatkozó
 » képességgel, akkor a hasonló bajokat, sőt a legnagyobb fájdalmakat
 » szimuláló egyéneket is le tudjuk leplezni. Így például nemrégiben egy
 » egyén mind a két térdén a leghevesebb fájdalmakról panaszkodott. Ez
 » egy szolga volt és pedig azok sorából, akik urukat utazásuk alatt szaladva
 » kísérik. Részben már onnan merítettem a gyanút, hogy a fájdalmat csak
 » tetteti, hogy történetesen épen azon a napon készült az ura útra; részint
 » az ifjak azon szokásából, hogy e tekintetben könnyen hazudnak. A család-
 » ban szolgáló szolgatársától ugyanis kérdésemre megtudtam, hogy ez az ifjú
 » szerelemmel van eltelve egy fiatal nő iránt, s így valószínű volt, hogy
 » azon igyekezett, hogy urának hosszabb utazásáról lemaradhasson. Így is
 » történt. Mindezeket azonban a külső körülmények mérlegeléséből tudtam
 » meg. Az ifjú térdén egy igen nagy daganat volt, mely a laikust könnyen
 » meg tudta volna tévesztetni, de a szakértő előtt nyilvánvaló volt, hogy
 » thapsiával lett előidézve. Ezt felismerni az orvosi tapasztalat műve volt,
 » s a külső körülmények ismeretétől független volt. Ugyancsak a tapasza-
 » lat dolga volt rájönni arra, hogy semmi sem történt a bajt megelőzőleg,
 » ami képes lett volna ennyire gyorsan előidézni a daganatot. Más egyéb
 » sem történt, más sem játszott közre: az illetőt sem ütés nem érte, sem nem
 » szaladt, nem is ugrott árkot, ami megerőltethette volna; a nedvek bőségét
 » sem jelezte semmi, mivel azelőtt sem kényelmesebben, sem bőségesebben
 » nem élt. Azonfelül azonban, ahogy eziránt megkérdeztem, a fájdalom
 » minőségét illetőleg csak habozva és nem is pontosan, amellet ellen-
 » mondásokba keveredve válaszolt. Ezért az úr elutazása után egy szert
 » alkalmaztam, mely a fájdalmat a legkevésbé sem volt képes csillapítani,
 » egyedül csak a thapsia hatását tudta csökkenteni; egy óra mulva azt val-
 » lotta, hogy többé semmiféle fájdalmat sem érez. Pedig ha a fájdalom a
 » gyuladástól származott volna, nemcsak hogy nem szűnt volna az adott
 » szerre, hanem ellenkezőleg, csak hevesebb lett volna. Mindennél fogva
 » azt tartom, hogy ha az orvosi tapasztalatot a külső körülmények mérlege-
 » lésével kapcsoljuk össze, a heves fájdalmat is jól fel tudjuk ismerni. Viszont
 » abból, hogy valaki könnyen veszi a betegségét, nem következtethető az,
 » hogy nincsen erős fájdalma. Előfordul az is igen gyakran, amit a szimulálók
 » nem is tudnak, hogy az igazi nagy fájdalmak által felkorbácsolt egyének
 » egyik helyzetből a másikba dobálják magukat.

» tott
 » az
 » azo
 » gek
 » sze
 » sze
 » nál
 » ital
 » A f
 » rint
 » néh
 » azo
 » han
 » des
 » me
 » leh
 » szú
 » idé
 » elv
 » zik

» vér
 » ben
 » szok
 » nyes

tébe

séig,
 szár
 dott
 kere
 vagy

másr

kek,
 gyer
 meke

lebb

halál
 mert
 tetik
 utóla
 pontj

»Ha igazán nagy fájdalmak gyötrik az embereket, a folytonosan nyújtott segélynyújtást is készséggel elfogadják, sőt maguk is erősen biztatják az orvost, hogy tegyenek meg mindent, csak hogy a fájdalom szűnjék. Ha azonban csak kevéssé, vagy egyáltalában nem szenvednek, ezen segítségük elől kitérnek és a hosszabb ételmegvonást s az erőshatású gyógyszerek szedését elutasítják. Ezért azt kell mondani azoknak, akik súlyos szenvedéseket tettetnek, hogy csakis ezekkel az intézkedésekkel lehet náluk célt érni; főleg pedig vágással, égetéssel és mindazon ételektől és italoktól való tartózkodással, amelyek iránt a legnagyobb vágyat éreztetik. A fájdalom igaz nagyságára vallanak bizonyos, az orvosi tapasztalat szerint való jelek: az elerőtlenedés, a végtagok hidegsége, az elhalványodás, néha a hideg verejték, az ütérlokéseknek nem csak egyenlőtlensége, — ami azokon is előfordul, akik csak mérsékeltén szenvednek a fájdalomtól — hanem még a szapora, kicsi és gyenge volta is; s végül a betegnek kérdésünkre adott helyes felelete a fájdalomnak a megtámadott testrészek megfelelő minősége iránt. Mert a fájdalmak minősége rendkívül különböző lehet; némelyik mintegy rögzítve van egyetlen egy ponthoz, míg mások szűrőak és lüktetőek; vannak, amelyek szakgatóak, vannak, amelyek ájulást idéznek elő; mások ismét nehézségérzetet látszanak okozni, némelyek elvégre is hányást, gyomorzavarokat, sőt a látás elhomályosodását idézik elő.«

*

Az itt ismertetett értekezés legtanulságosabb része kétségtelenül a »vérköpés« eredetéről szóló sorok. Galenos közel 2000 év előtt írja le benne a vérköpés szimulálásának a XX. században is még mindig legszokásosabb és — ha az orvosi vizsgálat nem eléggé alapos — legeredményesebb módját.

A gyermekek járadéka.

Irta: dr. Alapy Győző.

A baleset következtében elhalt biztosítottak gyermekei járadéka tekintetében az 1907 : XIX. 72. §-a 3-ik bekezdése rendelkezik a következőkben:

»A hátrahagyott gyermekek járadéka tizenhatodik életévük betöltéséig, még pedig tekintet nélkül a gyermekek törvényes vagy törvénytelen származására, úgyszintén a balesetet megelőzőleg törvényesen örökbefogadott gyermekeké is, egyenként a baleset következtében elhalt évi munkakeresményének 15⁰/₀-a, ha pedig teljesen árván (elhagyottan) maradnak vagy ilyen viszonyba később jutnak, a keresménynek 30⁰/₀-a.«

Ez a rendelkezés állapítja meg az igényjogosult gyermekek körét, másrészt az igényjogosultság mértékét.

Az igényjogosult gyermekek tehát a következők: 1. törvényes gyermekek, 2. törvénytelen származású, helyesebben házasságon kívül született gyermekek, 3. a balesetet megelőzőleg törvényesen örökbefogadott gyermekek.

Vizsgáljuk meg az egyes csoportok igényének körét és mértékét közelebbről.

A törvényes gyermekek körébe tartoznak természetesen az elhalt halálától számított 300 napon belül született, úgynevezett utószülöttek, mert ilyenkor a törvényes születés a magánjogi szabályok szerint vélelmezetik és az utólagos házasságkötés által törvényesített gyermekek is. Az utólagos házasság által törvényesített gyermekek igényjogosultsága szempontjából teljesen lényegtelen, vajjon az utólagos házasság a baleset előtt

vagy *után* kötött-e, miután a törvény csak törvényes gyermekekről általában rendelkezik s mert különben is még a házasságon kívül született gyermekek is igényjogosultak.

Az igény mértéke az elhalt beszámítható keresetének 15⁰/₀-a, illetve, ha a másik szülő is elhalt, vagy később elhal s így a gyermek teljesen árván marad, úgyszintén akkor, ha a túlélő szülő nem gondoskodik a gyermekről, 30⁰/₀-a. Nézetem szerint a zárjelbe foglalt »elhagyottan« szó nem teljesen megfelelő, mert nem azt kell vizsgálni, vajjon a gyermek elhagyott-e, avagy gondoskodik-e róla *valaki*, hanem csak azt kell megállapítani, hogy a túlélő szülő gondoskodik-e a gyermekről s ha nem, meg kell adni a teljesen árváknak kijáró 30⁰/₀-ot.

Azt, hogy a gyermekről a túlélő szülő gondoskodik-e, ott is vizsgálni kell, ahol a gyermek életben maradt szülője nem élt az elhalt szülővel közös háztartásban, mert ha az ily különélő szülő gyermekeiről nem gondoskodik, a 72. §. 8. bekezdése alapján ilyenkor is teljesen árvának tekintendő a gyermek a járadék megállapítása tekintetében. Vagyis még ily esetben is, ha akár a nagyszülő, akár más gondoskodik a gyermekről (tehát nincs elhagyva), teljesen árvának tekintendő ez.

Kérdés, hogy a gondoskodás hiányának mikor kell fennforognia, az elhalt életében, vagy a halál után? A 72. §. idevágó 8. bekezdése rendelkezése nem világos, mert arra az esetre intézkedvén, ha a túlélő házastárs »nem élt az elhalttal közös háztartásban« azt kellene következtetnünk, hogy a különélés alatti gondoskodás hiánya, mint a különélés következménye lenne azon kritérium, mely mellett a törvény a gyermeket teljesen árvának tekinti; ha azonban tovább vizsgáljuk a vonatkozó rendelkezést ». . . és gyermekeiről nem gondoskodik« önkéntelenül szembeötlök, hogy az előbbi »élt« szóval itt »gondoskodik«, vagyis a multtal a jelen van szembeállítva. Nézetem az, hogy akkor tekintendő a gyermek teljesen árvának, ha a túlélő azelőtt akár együtt-, akár különélő szülő az elhalt szülő elhalálása *után* nem gondoskodik a gyermekről.

Indokolom ezen álláspontomat nemcsak a törvény szószerinti magyarázatával, melyből világos, hogy az »elhagyottság« és a »nem gondoskodás« esetére és tartamára kívánta a gyermeket »teljesen árvának« tekinteni s különbséget tett a 8. bekezdésben az állítványok időbeli különböző (mult és jelen) beállításával a kritériumok fenforgásának időbeli különbözősége között, hanem különösen azzal is, hogy hiszen a törvényhozó látható célja az volt, hogy a gyermekről *a szülői gondoskodó hiánya folytán* fokozottabb szociális támogatással gondoskodjunk, már pedig ezen célt csak akkor érijük el, ha a fokozottabb támogatást tényleg akkor adjuk, amikor a szülői gondoskodás hiánya folytán arra szükség van, vagyis a mikor a szülői gondoskodás hiányzik.

Az igényjogosult gyermekek második csoportjába tartoznak a törvénytelen származású, helyesebben házasságon kívül született gyermekek.

Ezeknél külön-külön kell tárgyalnunk azt az esetet, ha a természetes apa illetve az anya a baleset következtében elhalt.

Ha a természetes apa után igényel a gyermek járadékot, az igényjogosultság megállapításának feltételét az képezi, hogy vagy ítéletileg legyen az atyaság megállapítva, vagy tekintettel arra, hogy a törvény rendelkezéseit liberálisan kell magyarázni, — ha ítélet nincs, bármely elfogadható módon (irat, tanu stb.) igazoltassék, hogy a természetes atya a gyermeket magáénak elismerte. Mihelyt ily módon igazolva van a természetes atyaság, a járadékra a házasságon kívül született gyermeket a természetes atya után igényjogosultnak kell elismerni és részére az elhalt keresményének 15⁰/₀-át meg kell állapítani.

Felmerül itt az a kérdés, minő járadék illeti meg az ily természetes

gyermeket, ha anyja nem gondoskodik róla? Nézetem szerint a házasságból született gyermekekre vonatkozólag fentebb előadottakra tekintettel a gyermeket ily esetben is teljesen árvának kell tekinteni, miután a törvényhozó világos intenciója az volt, hogy »tekintet nélkül a gyermek törvényes vagy törvénytelen származására« biráltassék el az igényjogosultság kérdése és ennél fogva nem szabad a házasságon kívül született gyermeket *rosszabb* helyzetbe juttatnunk, mint aminőben a törvényes házasságból született gyermekek vannak. Vizsgálni kell tehát minden esetben azt is, hogy az anyja a házasságon kívül született gyermekéről gondoskodik-e és ha nem, úgy a gyermeket a természetes apa keresményének 30%-a illeti meg járadékul.

Hogy mikor kell a gondoskodásnak fenforogni, arra nézve ugyancsak a fentebb előadottak irányadók.

Áttérve azon esetre, ha az anyja után igényel a házasságon kívül született gyermek járadékot, önként merül fel a kérdés, hogy az anyja keresményének hány %-a illeti meg a gyermeket járadékképpen s kell-e itt valami további feltétel igazolását kívánni.

Nézetem szerint semmiféle feltétel igazolása nem szükséges és a gyermeknek arra való tekintet nélkül, hogy a természetes apa hozzájárul-e a gyermek fentartásához, gondoskodik-e arról, vagy sem: járadékul az anyja keresményének 30%-át kell megadni.

Indokolom ezt a következőkkel:

Amidőn a törvény a járadéki igényjogosultságot a házasságon kívül született gyermekekre kiterjesztette, ezen kiterjesztő intézkedését tulajdonképpen nem a felvetett esetre hozta meg, hanem azt tartotta szemelőtt, hogy a természetes apa elhalálása esetén is részesüljön a gyermek járadékban. Vagyis nem a leszármazási viszony, a vérségi kötelék, a családi összekötetés magánjogi tanát kívánta e speciális törvény korlátain belül a törvényhozás módosítani, illetve hatályon kívül helyezni, hanem az volt a célja, hogy a gyermekről gondoskodják akkor is, ha az nem a házassági életközösségből származott és ha annak születését nem is előzték meg illetve nem is követték a törvényes házasságkötési formalitások.

Az anyja, úgyszintén a gyermeknek az anyához és a természetes apához viszonyuló jogállása tehát ugyanaz maradt e törvény korlátain belül is, mint az általános magánjogi viszonyokban. A gyermek ép úgy nem tekinthető a természetes apa rokonának a biztosítási jog szempontjából, miként nem tekintetik annak a magánjog szempontjából sem és a gyermeknek egyedüli rokona, itt is ép úgy, mint a magánjogban: az anyja.

Ha pedig (az egyes kivételes megállapításoktól eltekintve, melyek azonban szintén csak az anyja oldalrokonaira és felmenőire vonatkoznak), az anyja az *egyedüli* rokona a magánjogi szabályok szerint a házasságon kívül született gyermekének, akkor az ily gyermek az anyja elhalálása esetén *teljesen árván* marad s járadékul anyja keresményének 30%-a illeti meg őt.

Megilleti ez még akkor is, ha eltartásáról a természetes apa akár önszántából, akár birói ítélet folytán gondoskodott avagy gondoskodik, mert hiszen a birói ítéletben is csak vélelmeztetik az apaság s az abszolút hatályú megállapító ítélet kivételével a tartási perben megállapított vélelem csak a felekre nézve irányadó, másrészt az önszántából történt gondoskodás csak olybá veendő, mintha bármely idegen gondoskodnék a gyermekről. Már pedig, hogy a törvényes szabályok szerint teljesen árva, — szülő nélküli — gyermekről gondoskodik-e valaki, az a kártalanítás megállapításánál biztosítási jogi szempontból figyelembe nem vehető s ennél fogva a járadék az anyja keresményének 30%-ában állapítandó meg.

vagy *után* köttetett-e, miután a törvény csak törvényes gyermekekről általában rendelkezik s mert különben is még a házasságon kívül született gyermekek is igényjogosultak.

Az igény mértéke az elhalt beszámítható keresetének 15^{0/0}-a, illetve, ha a másik szülő is elhalt, vagy később elhal s így a gyermek teljesen árván marad, úgyszintén akkor, ha a túlélő szülő nem gondoskodik a gyermekről, 30^{0/0}-a. Nézetem szerint a zárjelbe foglalt »elhagyottan« szó nem teljesen megfelelő, mert nem azt kell vizsgálni, vajjon a gyermek elhagyott-e, avagy gondoskodik-e róla *valaki*, hanem csak azt kell megállapítani, hogy a túlélő szülő gondoskodik-e a gyermekről s ha nem, meg kell adni a teljesen árváknak kijáró 30^{0/0}-ot.

Azt, hogy a gyermekről a túlélő szülő gondoskodik-e, ott is vizsgálni kell, ahol a gyermek életben maradt szülője nem élt az elhalt szülővel közös háztartásban, mert ha az ily különélő szülő gyermekeiről nem gondoskodik, a 72. §. 8. bekezdése alapján ilyenkor is teljesen árvának tekintendő a gyermek a járadék megállapítása tekintetében. Vagyis még ily esetben is, ha akár a nagyszülő, akár más gondoskodik a gyermekről (tehát nincs elhagyva), teljesen árvának tekintendő ez.

Kérdés, hogy a gondoskodás hiányának mikor kell fennforognia, az elhalt életében, vagy a halál után? A 72. §. idevágó 8. bekezdése rendelkezése nem világos, mert arra az esetre intézkedvén, ha a túlélő házastárs »nem élt az elhalttal közös háztartásban« azt kellene következtetnünk, hogy a különélés alatti gondoskodás hiánya, mint a különélés következménye lenne azon kritérium, mely mellett a törvény a gyermeket teljesen árvának tekinti; ha azonban tovább vizsgáljuk a vonatkozó rendelkezést ». . . és gyermekeiről nem gondoskodik« önkéntelenül szembeötlök, hogy az előbbi »élt« szóval itt »gondoskodik«, vagyis a multtal a jelen van szembeállítva. Nézetem az, hogy akkor tekintendő a gyermek teljesen árvának, ha a túlélő azelőtt akár együtt-, akár különélő szülő az elhalt szülő elhalálózása *után* nem gondoskodik a gyermekről.

Indokolom ezen állásponantomat nemcsak a törvény szószerinti magyarázatával, melyből világos, hogy az »elhagyottság« és a »nem gondoskodás« esetére és tartamára kívánta a gyermeket »teljesen árvának« tekinteni s különbséget tett a 8. bekezdésben az állítmányok időbeli különböző (mult és jelen) beállításával a kritériumok fenforgásának időbeli különbözősége között, hanem különösen azzal is, hogy hiszen a törvényhozó látható célja az volt, hogy a gyermekről *a szülői gondoskodó hiánya folytán* fokozottabb szociális támogatással gondoskodjunk, már pedig ezen célt csak akkor érjük el, ha a fokozottabb támogatást tényleg akkor adjuk, amikor a szülői gondoskodás hiánya folytán arra szükség van, vagyis a mikor a szülői gondoskodás hiányzik.

Az igényjogosult gyermekek második csoportjába tartoznak a törvénytelen származású, helyesebben házasságon kívül született gyermekek.

Ezeknél külön-külön kell tárgyalnunk azt az esetet, ha a természetes apa illetve az anya a baleset következtében elhalt.

Ha a természetes apa után igényel a gyermek járadékot, az igényjogosultság megállapításának feltételét az képezi, hogy vagy ítéletileg legyen az atyaság megállapítva, vagy tekintettel arra, hogy a törvény rendelkezéseit liberálisan kell magyarázni, — ha ítélet nincs, bármely elfogadható módon (irat, tanu stb.) igazoltassék, hogy a természetes atya a gyermeket magáénak elismerte. Mihelyt ily módon igazolva van a természetes atyaság, a járadékra a házasságon kívül született gyermeket a természetes atya után igényjogosultnak kell elismerni és részére az elhalt keresményének 15^{0/0}-át meg kell állapítani.

Felmerül itt az a kérdés, minő járadék illeti meg az ily természetes

gyermeket, ha anyja nem gondoskodik róla? Nézetem szerint a házasságból született gyermekekre vonatkozólag fentebb előadottakra tekintettel a gyermeket ily esetben is teljesen árvának kell tekinteni, miután a törvényhozó világos intenciója az volt, hogy »tekintet nélkül a gyermek törvényes vagy törvénytelen származására« biráltassék el az igényjogosultság kérdése és ennél fogva nem szabad a házasságon kívül született gyermeket *rosszabb* helyzetbe juttatnunk, mint aminőben a törvényes házasságból született gyermekek vannak. Vizsgálni kell tehát minden esetben azt is, hogy az anyja a házasságon kívül született gyermekéről gondoskodik-e és ha nem, úgy a gyermeket a természetes apa keresményének 30%-a illeti meg járadékul.

Hogy mikor kell a gondoskodásnak fenforogni, arra nézve ugyancsak a fentebb előadottak irányadók.

Áttérve azon esetre, ha az anyja után igényel a házasságon kívül született gyermek járadékot, önként merül fel a kérdés, hogy az anyja keresményének hány %-a illeti meg a gyermeket járadékképen s kell-e itt valami további feltétel igazolását kívánni.

Nézetem szerint semmiféle feltétel igazolása nem szükséges és a gyermeknek arra való tekintet nélkül, hogy a természetes apa hozzájárul-e a gyermek fentartásához, gondoskodik-e arról, vagy sem: járadékul az anyja keresményének 30%-át kell megadni.

Indokolom ezt a következőkkel:

Amidőn a törvény a járadéki igényjogosultságot a házasságon kívül született gyermekekre kiterjesztette, ezen kiterjesztő intézkedését tulajdonképpen nem a felvetett esetre hozta meg, hanem azt tartotta szemelőtt, hogy a természetes apa elhalálása esetén is részesüljön a gyermek járadékban. Vagyis nem a leszámazási viszony, a vérségi kötelék, a családi összekötetés magánjogi tanát kívánta e speciális törvény korlátain belül a törvényhozás módosítani, illetve hatályon kívül helyezni, hanem az volt a célja, hogy a gyerekekről gondoskodják akkor is, ha az nem a házassági életközösségből származott és ha annak születését nem is előzték meg illetve nem is követték a törvényes házasságkötési formalitások.

Az anyja, úgyszintén a gyermeknek az anyához és a természetes apához viszonyuló jogállása tehát ugyanaz maradt e törvény korlátain belül is, mint az általános magánjogi viszonyokban. A gyermek ép úgy nem tekinthető a természetes apa rokonának a biztosítási jog szempontjából, miként nem tekintetik annak a magánjog szempontjából sem és a gyermeknek egyedüli rokona, itt is ép úgy, mint a magánjogban: az anyja.

Ha pedig (az egyes kivételes megállapításoktól eltekintve, melyek azonban szintén csak az anyja oldalrokonaira és felmenőire vonatkoznak), az anyja az *egyedüli* rokona a magánjogi szabályok szerint a házasságon kívül született gyermekének, akkor az ily gyermek az anyja elhalálása esetén *teljesen árván* marad s járadékul anyja keresményének 30%-a illeti meg őt.

Megilleti ez még akkor is, ha eltartásáról a természetes apa akár önszántából, akár birói ítélet folytán gondoskodott avagy gondoskodik, mert hiszen a birói ítéletben is csak vélelmeztetik az apaság s az abszolút hatályú megállapító ítélet kivételével a tartási perben megállapított vélelem csak a felekre nézve irányadó, másrészt az önszántából történt gondoskodás csak olybá veendő, mintha bármely idegen gondoskodnék a gyerekekről. Már pedig, hogy a törvényes szabályok szerint teljesen árva, — szülő nélküli — gyerekekről gondoskodik-e valaki, az a kártalanítás megállapításánál biztosítási jogi szempontból figyelembe nem vehető s ennél fogva a járadék az anyja keresményének 30%-ában állapítandó meg.

A harmadik csoportba az örökbefogadott gyermekek tartoznak.

Itt kellékül állítja fel a törvény, hogy 1. az elhalt a balesetet megelőzőleg fogadja örökbe a gyermeket, 2. hogy az örökbefogadás törvényes legyen.

Az első kellék időbeli korlát, a másodikra nézve csak arra kell rámutatnom, hogy az örökbefogadáshoz az igazságügyminisztérium gyakorlata szerint az igazságügyminiszteri jóváhagyás érvényességi kellék. Miután pedig a törvény szószerint úgy rendelkezik, hogy a »balesetet megelőzőleg törvényesen örökbefogadott gyermek...«, következik az, hogy az örökbefogadásnak már a balesetet megelőzőleg perfektnek kell lennie, vagyis az igazságügyminiszteri jóváhagyásnak már előbb kell keltezve lennie, mintsem a baleset történt, bárha tekintettel a méltányosságra, sokkal helyesebbnek tartanám, ha már akkor is igénye volna járadékra az örökbefogadott gyermeknek az örökbefogadó után, ha az örökbefogadási szerződés már a balesetet megelőzőleg a kiskorú törvényes képviselőjével hiteles személy vagy hatóság előtt megkötöttetett vagy legalább is, ha már az árvaszék — mint gyámhatóság — az örökbefogadást jóváhagyta, mert hiszen így is ki volna már zárva annak lehetősége, hogy a balesetet szenvedett pusztán valamely 16 éven alóli személy anyagi előnye céljából az örökbefogadási lépéseket utólag megtehesse.

A balesetet megelőzőleg törvényesen örökbefogadott gyermeknek tehát igénye van baleseti kártalanításra, ha az örökbefogadó szülő elhal az örökbefogadó után.

Kérdés azonban, hogy *csak* az örökbefogadó után van-e igénye az örökbefogadottnak baleseti kártalanításra?

Nézetem szerint nem. Mert igaz ugyan, hogy a magánjogi szabályok szerint is az örökbefogadott belép az örökbefogadó családjába és törvényi öröklési joga is van az örökbefogadó hagyatékában, de ugyancsak a magánjogi szabályok szerint az örökbefogadás dacára fennmarad az örökbefogadott gyermeknek a vérségi összeköttetésen alapuló *minden* joga, s vérszerinti szüleitől tartást és nevelést is igényelhet.

A biztosítási jog azon szabályát, hogy az örökbefogadott gyermek is igényjogosult a baleseti kártalanításra, nem lehet oly értelmű megszorító rendelkezésnek venni, hogy ezzel a gyermek vérszerinti szülői utáni kártalanítástól elesnék, mert a vérszerinti kapocs nem szűnt meg s épen ezért az örökbefogadott gyermeknek vérszerinti szülői után is igénye van baleseti kártalanításra.

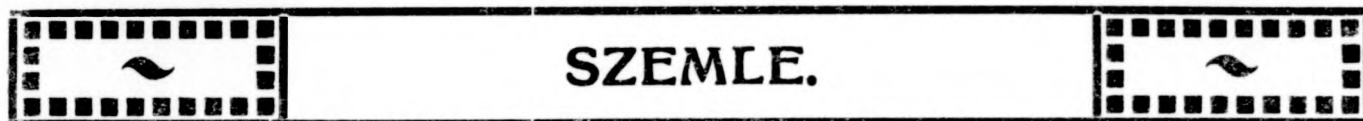
Ennek megállapítása után még csak azt kell megvizsgálnunk, hogy az örökbefogadott gyermeknek mikor van joga a 30^{0/0}-os járadékhoz? Erre vonatkozó speciális rendelkezés a törvényben nincs.

Ha figyelembe vesszük azonban azon általános magánjogi szabályokat, melyek szerint az örökbefogadottnak úgy az örökbefogadó, mint a vérszerinti szülőkkel szemben fennáll a tartásra és nevelésre irányuló igénye és a biztosítási jog azon elvét, mely szerint a 30^{0/0}-os járadék csak a teljesen árva, illetve túlélő szülője által elhagyott gyermeknek jár, azt hiszem megállapíthatjuk, hogy ha akár mindkét vérszerinti szülője, akár mindkét örökbefogadó szülője elhalt az örökbefogadottnak, még teljesen árvának sem tekinthető s ha a másik szülő valamelyike gondoskodik is róla, elhagyottnak sem tekinthető, vagyis nem illeti őt meg a baleset következtében elhalt bármely szülő keresetének 30^{0/0}-a, ha a baleset következtében elhaltak házastársa is elhunyt már, kivéve akkor, ha a túlélő szülőpár egyike sem gondoskodik a gyermekről.

Végigvizsgálva a gyermekek igényjogosultságának és igénye mérvének eshetőségeit, szembeűnik, hogy a járadék *fokozottabb* mértéke igen gyakran attól függ, vajjon a túlélő szülő vagy szülőpár *gondoskodik-e* a gyermekről. Vagyis a szülő anyagi helyzete vagy magatartása igen gyakran gyakorol befolyást a járadék mértékére.

Ott, ahol a túlélő szülő vagyoni viszonyai tényleg olyanok, hogy a gondoskodás hiánya *pusztán* az anyagi hiányban leli magyarázatát, indokolt és helyes, hogy e szociális támogatására siessen a szülőnek, hogy gyermekét könnyebben nevelhesse. De előfordulhat az is, hogy a túlélő szülő anyagi helyzete megengedné, lehetővé tenné, hogy a gyermekről gondoskodják *nem az anyagi viszonyokban, hanem a szülőben* rejlő okból folyik a gondoskodás hiánya.

Ily esetben a gyermeknek szintén meg kell adni a 30%-ot, hogy a gyermek hiányt ne szenvedjen, de nehogy a szülő magatartásában rejlő ok idézze elő a biztosítás terheit viselőik indokolatlan megterhelését, módot kellene nyújtani, hogy a kiszolgáltatott nagyobb segélyekért az azok kiszolgáltatását mulasztása által előidéző, kikényszerítő túlélő szülő, illetve szülő-pár az országos pénztárnak felelős legyen.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Adatok a kerületi munkásbiztosító pénztárak 1910. évi működéséről.

III.

A kerületi pénztárak évi számadásai áttekintést nyújtanak a biztosított munkások keresményeiről is. A tagjárulék ugyanis az átlagos napi-bérhez van viszonyítva. Ha már most látjuk, hogy a tagjárulékokból egy-egy tagra az átlagos taglétszám alapján a budapesti pénztárnál fejenkint 29 K 51 fillér, a beszercei pénztárnál ellenben 12 K 71 fillér jut, tisztában lehetünk azzal, hogy a pénztáraknál biztosítottak munkabérei között aránytalanul nagy különbségek állanak fenn.

Hisszük azonban, hogy e különbségeket teljes mérvben nem fedi a valóság. Nézetünk szerint ugyanis a járulékhányadok alacsonyságának okát a munkabéreknek a bejelentések alkalmával történő eltitkolásában is kereshetjük. És eme visszás jelenség nemcsak a járulékjövedelemmel van összefüggésben, hanem kihatással van a segélyszolgáltatások mérvére is, lévén a táppénzsegély az átlagos napibér 50%-ában megállapítva.

Lássuk már most, hogy a járulékok hogy oszlanak meg egyes pénztáraknál, taglétszámonként egy-egy tagra kiszámított átlagok szerint.

A budapesti pénztárnál biztosított		223.556 tag	fizetett	29'51 K-t
6 vidéki	»	68.003	»	22 K.-tól 23 K.-ig
5 »	»	23.394	»	21 » 22 »
10 »	»	71.110	»	20 » 21 »
9 »	»	80.465	»	19 » 20 »
12 »	»	71.266	»	18 » 19 »
13 »	»	60.533	»	17 » 18 »
17 »	»	92.201	»	16 » 17 »
11 »	»	73.076	»	15 » 16 »
4 »	»	37.565	»	14 » 15 »
4 »	»	21.712	»	13 » 14 »
3 »	»	17.632	»	12 « 13 »

E számadatok szerint a kerületi pénztárak tagjai közül 223.556 biztosítottra esett 29 K 51 fillér (26'59%); 91.397 biztosítottra jutott 20 K-nál több, de 23 K-nál kevesebb (10'88%); 448.741 biztosított fizetett 15 K-nál több, de 20 K-nál kevesebb járulékot (53'39%); míg végül 76.909 biztosított

volt, akinél a járulék-quota még 15 koronánál (9'14^{0/0}) is kevesebbet tett ki.

A budapesti pénztártól eltekintve, a vidéki kerületi pénztárak közül azok, amelyeknél a járulékhányad fejenkint 20 K-nál több volt, a következők:

Pécs	23 K 86 f.	Brassó	20 K 99 f.
Arad	22 » 74 »	Rozsnyó	20 » 95 »
Kassa	22 » 67 »	Esztergom	20 » 91 »
Marosvásárhely	22 » 67 »	Temesvár	20 » 85 »
Pozsony	22 » 38 »	Losonc	20 » 83 »
Rimaszombat	22 » 20 »	Szatmár-Németi	20 » 67 »
Vác	21 » 88 »	Miskolc	20 » 62 »
Győr	21 » 57 »	Galgóc	20 » 53 »
Késmárk	21 » 52 »	Homonna	20 » 15 »
Alsókubin	21 » 05 »	Turócszentmárton	20 » 05 »
Gölnicbánya	21 » — »		

Azok a pénztárak, melyeknél a járulékokból fejenkint 15 K-nál kevesebb jutott:

Kolozsvár	14 K 93 f.	Szikszó	13 K 55 f.
Kiskunhalas	14 » 64 »	Karánsebes	13 » — »
Liptószentmiklós	14 » 49 »	Székelyudvarhely	12 » 93 »
Nagybecskerek	14 » 33 »	Nyíregyháza	12 » 83 »
Jászberény	13 » 89 »	Besztercze	12 » 71 »
Versec	13 » 58 »		

A segélyezési kiadásoknál nem kisebb aránytalanságokról szólhatunk. A készpénzbeli segélyekből egy-egy tagra eső hányad természetesen a budapesti pénztárnál a legmagasabb. E pénztár fejenkint 13 K 85 fillért fordított táppénz stb. segélyekre. A pozsonyi pénztár 9 K 47 fillért. A taglétszám magassága szerint az ország 3-ik pénztára, a nagyváradi kerületi pénztár már csak 7 koronát.

Egyébként a következő táblázat világosabb képet nyújt a segélyek mérvének mikénti arányairól:

A 94 vidéki pénztár közül (1 pénztár máig sem adta ki jelentését) táppénz stb. segély fejében kapott:

1 pénztárnál biztosított	23'909 tag	9'47 K-t
5 » » »	39'586 »	8'01 K-tól 9'— K-ig
7 » » »	85'535 »	7'01 » 8'— »
9 » » »	77'282 »	6'01 » 7'— »
16 » » »	102'621 »	5'01 » 6'— »
9 » » »	50'454 »	4'51 » 5'— »
22 » » »	117'159 »	4'01 » 4'50 »
14 » » »	67'785 »	3'51 » 4'— »
4 » » »	14'720 »	3'01 » 3'50 »
3 » » »	15'334 »	2'51 » 3'— »
3 » » »	14'354 »	2'01 » 2'50 »
1 » » »	2'308 »	1'77 K-t.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a budapesti pénztáron kívül, ahol 223.556 biztosított (26'59^{0/0}) jutott fejenkint 13 K 85 f., 22 pénztár 226.312 tagja (26'93^{0/0}) részesült fejenkint 6 K-nál több, de 9'47 koronánál kevesebb segélyben; 270.234 biztosított (32'14^{0/0}) jutott 4'— K-nál több, de 6'— K-nál kevesebb segély; míg végül 120'501 biztosított (14'34^{0/0}) már csak 4 K-nál kevesebb segélyben volt részes.

Azok a vidéki pénztárak, melyek fejenkint 6 K-nál magasabb segélyezést nyújtottak, a következők:

Pozsony	9 K 47 f.	Losonc	8 K 08 f.
Vác	8 » 56 »	Szatmár-Németi	8 » 07 »
Miskolc	8 » 27 »	Győr	7 » 88 »
Pécs	8 » 19 »	Temesvár	7 » 83 »

Gölnicbánya	7 K 32 f.	Nagyszeben	6 K 56 f.
Brassó	7 » 29 »	Debrecen	6 » 37 »
Arad	7 » 07 »	Turócszentmárton	6 » 27 »
Maros-Vásárhely	7 » 07 «	Szombathely	6 » 20 »
Nagy-Várad	7 » 00 »	Kecskemét	6 » 13 »
Esztergom	6 » 89 »	Sopron	6 » 08 »
Kassa	6 » 76 »	Magyaróvár	6 » 05 »

Fejenként 4 koronánál kisebb segélyeket pedig a következő pénztárak fizettek ki:

Zalaegerszeg	3 K 98 f.	Trencsén	3 K 51 f.
Szolnok	3 » 95 »	Beregszász	3 » 28 »
Jászberény	3 » 94 »	Zenta	3 » 27 »
Torda	3 » 90 »	Késmárk	3 » 13 »
Mohács	3 » 82 »	Nagykároly	3 » 07 »
Versec	3 » 81 »	Szentes	2 » 89 »
Makó	3 » 78 »	Eperjes	2 » 82 »
Máramarossziget	3 » 64 »	Nagybecskerek	2 » 72 »
Gyula	3 » 64 »	Deés	2 » 34 »
Balassagyarmat	3 » 62 »	Szikszó	2 » 27 »
Szenic	3 » 61 »	Nyiregyháza	2 » 12 »
Fogaras	3 » 59 »	Székeludvarhely	1 » 77 »
Borossebes	3 » 54 »		

Nézzük most már, milyen arányokat öltöttek azok a segélyezések, melyek a napibérektől, illetve a napibérosztályoktól függetlenek.

E segélyezések közül első helyen a gyógyászati ellátás költségeit kell felemlítenünk. — Ezekből a költségekből jutott fejenként:

2 pénztárnál biztosított	10.147 tagra	5 K-nál több		
6 »	47.402 »	4'01 K-nál több	5'— K-nál kevesebb	
17 »	33.520 »	3'51 » »	4'— » »	
20 »	123.072 »	3'01 » »	3'50 » »	
19 »	153.135 »	2'51 » »	3'— » »	
21 »	114.261 »	2'01 » »	2'50 » »	
7 »	42.496 »	1'51 » »	2'— » »	
3 »	14.884 »	1'50 K-nál kevesebb.		

Ez utóbb említett pénztárak között találjuk a csikszeredai és gyulafehérvári pénztárt fejenként 1 K 29 filléres és a szentesi pénztárt 1 K 22 filléres quotával.

A gyógyászati ellátás költségeiből tehát a biztosítottak jelentékeny részére, vagyis 276.207 tagra fejenként 2'50—3'50 koronát fordítottak.

Valóban a kezdetlegesség tüneteivel találkozunk a *fürdő- és szanatoriumi költségeknél*. A vidéki kerületi pénztárak közül mindössze 4 pénztárnál konstatálhatjuk azt, hogy a szanatoriumi és fürdőköltségekből fejenként 1 koronánál több jutott. E pénztáraknál biztosítottak száma mindössze csak 37.660 volt. — A budapesti pénztár fejenként 1 K 34 fillért költött, továbbá 16 pénztár a náluk biztosított 153.313 tagra fejenként 51 fillérenél többet, de 1 koronánál kevesebbet, a többi pénztáraknál biztosított 426.074 tagra pedig egyenként átlag még 50 fillér sem esett, sőt vannak pénztárak, amelyeknél ezekből a költségekből tagonként csak 3, esetleg 2 fillér jutott a múlt évben.

Az orvosi költségeket a következő adatok tüntetik fel:

1 pénztár	1.884 biztosított után	6 K 34 fillért	
4 »	239.008 »	5'— K többet, de 6'— K kevesebbet	
12 »	88.757 »	4'51 » »	5'— » »
11 »	89.332 »	4'01 » »	4'50 » »
30 »	189.057 »	3'51 » »	4'— » »
13 »	94.117 »	3'01 » »	3'50 » »
13 »	81.111 »	2'51 » »	3'— » »
8 »	44.262 »	2'01 » »	2'50 » »
3 »	13.075 »	2 K-nál kevesebbet.	

E pénztárak közül legtöbben fejenként 3'50 K-nál többet, de 4'— K-nál kevesebbet fordítottak orvosi költségekre.

Felsoroljuk azokat a pénztárakat, melyek legtöbbet fordítottak tagonként orvosi költségekre. Ezek a következők:

Gölnicbánya	6'34	Esztergom	4'78
Ipolyság	5'99	Komárom	4'75
Pécs	5'37	Csíkszereda	4'66
Késmárk	5'31	Eperjes	4'66
Budapest	5'27	Mohács	4'58
Borossebes	4'94	Rimaszombat	4'54
Győr	4'86	Arad	4'51
Miskolc	4'86	Besztercebánya	4'51
Rozsnyó	4'78		

Azok a pénztárak pedig, melyeknek tagonkénti orvosi költsége 2'50 koronánál is kevesebb volt, a következők:

Gyulafehérvár	2'44	Gyöngyös	2'28
Maros-Vásárhely	2'42	Nyíregyháza	2'26
Zsolna	2'39	Szikszo	1'97
Selmec- és Bélabánya	2'34	Szolnok	1'94
Karánsebes	2'34	Székelyudvarhely	1'70
Jászberény	2'32		

Végül ideiktatjuk még a kezelési költségeknek egy-egy tagra kiszámított átlagait:

2 pénztár	2.487	biztosított után fordított	7'—	K-tól	8'—	K-ig
2 »	5.608	»	»	»	»	»
4 »	17.210	»	»	»	»	»
4 »	20.735	»	»	»	»	»
13 »	67.437	»	»	»	»	»
21 »	142.464	»	»	»	»	»
30 »	422.902	»	»	»	»	»
16 »	147.449	»	»	»	»	»
3 »	14.311	»	»	»	»	»

Miként az orvosi költségeknél, azonképpen itt is a tagok többsége után (422.902 biztosított) 4'01 K-tól 4'50 K-ig terjedő átlagok képezték az igazgatási költségeknek egy-egy tagra eső hányadát. Csakhogy amíg az orvosi költségeknél, mint fentebb igazoltuk, a legmagasabb hányad 6'34 koronát tett ki, addig volt pénztár, amelynél a kezelési költségekből egy tagra 7 K 88 fillér is esett.

Ez a quota kedvezőnek nem mondható, ha tekintetbe vesszük azt, hogy 88 pénztárnál összesen biztosított 553.552 tag után — mint fentebb kimutattuk — a készpénzbeli segélyek is alul voltak a fejenkénti 6 koronás átlagnál.

Tengerészek biztosítása. A Népszava közli a tengerészek biztosítására vonatkozó törvénytervezetnek az ismertetését, melyet a kereskedelemügyi miniszterium a szaktestületeknek véleményezés végett megküldött. A tervezet szerint a tengeri hajókon hivatásszerűen alkalmazott személyzet részére egy állami igazgatás alatt álló intézet létesítetik, amely tagjainak betegség vagy baleset folytán beállott keresetképtelenség esetére ideiglenes segélyt vagy élethossziglan tartó járadékot, aggkorukban pedig nyugdíjat biztosít. Tengeri hajóknak tekintendők az 1879. évi XVI. t.-c. alapján bejegyzett kereskedelmi hajók, továbbá jachtok és a fönnálló szabályok szerint külön lajstromozott halászművek.

Az intézeti tagság kötelező minden magyar hajón alkalmazott magyar állampolgárra.

A külföldiek a biztosításból ki vannak zárva.

Idegen hajókon szolgáló magyar állampolgárok az intézet tagjai maradhatnak, illetve az intézetbe beléphetnek, ha erre az intézet vezetőségétől engedélyt nyertek és a járulékok kétszeresét fizetik.

Az intézet jövedelmei a következők: a tagok járulékai, a hajótulajdonosok

kötelező járuléka, behajtott révbírságok, szökevény tengerészek bérei, a kikötői illetékek jövedelmének 10⁰/₀-a és 10 év után évenként további 1⁰/₀, egész 30⁰/₀-ig, a folyósított segélyek 3⁰/₀-a, adományok stb.

Nyugdíjjogosult minden tag, ha 60, illetve (a másfélszeres járulékot fizetők) ha 48. életévét betöltötte. A tagság a 18. életévvel kezdődik s 36 évi befizetés után a tag nem tartozik többé illetéket fizetni.

Betegség esetére csak az első és második fizetési osztályba sorozott személyzet (hajólegénység s munkások) vannak biztosítva, a hajóskapitányok, hadnagyok, gépészek és gépésztanoncok csak temetkezési segélyre jogosultak. A betegség esetére biztosítottaknak orvosi gyógykezelés és gyógyszer az 1907. évi XIX. t.-c. értelmében ingyen jár; táppénzre abban az esetben van joga, ha a betegség keresetképtelenséggel jár, attól a naptól fogva, amelyen az illető beteg tag fizetése megszűnt; a napi táppénz mérve az évi nyugdíj vagy járadék 360-ad részében állapítatik meg; a segélyezés határideje kimondva nincsen. A családtagoknak orvos és gyógyszer jár.

A baleseti segélyre és járadékra joga van minden tagnak, a hivatásszerű hajózással járó szolgálat közben bekövetkezett baleset, megtámadtatás, külerőszak vagy egyéb szerencsétlenség által szenvedett sérülés vagy haláleset következtében. A járadékra vonatkozó szabályok azonosak az 1907. XIX. törvény-cikkkel, valamint a tengerészek nyugdíjintézetének szabályaival.

A tervezetnek *sztrájkparagrafusa* is van, mely szerint az intézetnek azon tagja, ki szolgálatát a kikötött szerződéses határidő előtt csak ideiglenesen is beszünteti vagy félbenhagyja és ezáltal a hajó tervezett vagy menetrendszerűen megállapított határidőben kereskedelmi műveletét végre nem hajthatja, el nem indulhat vagy meg nem érkezik, vagy ha szolgálatát az említett határidő letelte után szüntette ugyan be, de a munkásmozgalmak vagy sztrájkok alkalmával ezekkel kapcsolatosan vagy ezekből kifolyólag oly büntetést, vétséget vagy kihágást követett el, melyért jogerősen büntető-bíróilag elítélték, annak nyugdíja minden egyes ily eset után azon összeggel szállítandó le, mint a mennyivel a 120 havi hajózásnak megfelelő nyugdíjnak újabb 12 havi hajózás után beálló emelkedése megállapított. Egy másik § szerint oly nyugdíjazott nyugdíja, aki munkásmozgalmak, sztrájkok, stb. alkalmával az intézet tagjait az előbbi 49. §-ban felsorolt cselekmények elkövetésére fölbújtja, ennek feléig leszállítható.

Az országos pénztár helyi szerveinek taglétszáma 1911. év június hó végén a betegsegélyezési ágazatban 1,179.595, a baleset esetére biztosítottaknál pedig 904.867 volt. A betegség esetére biztosítottakból 1,007.354 a kerületi pénztáraknak, 164.919 a vállalati betegsegélyező pénztáraknak, míg végül 7.322 a magánegyesület pénztáraknak voltak tagjai. Az előbb említett országos taglétszám az előző havi átlaghoz képest 25.524-el több. Eme szaporulat 21.804 férfi és 3.720 nő között oszlik meg. A baleset esetére biztosítottak június 30-iki taglétszáma 33.703-al volt nagyobb az előző havinál. Az önkéntes tagok száma 9.815 volt. Ebből baleset esetére biztosítottakra mindössze csak 155 esett.

Keresetképtelen betegek és gyermekágyi segélyben részesült nők átlagos száma az előző havi állapothoz képest emelkedést tüntet fel. Ugyanis addig, amíg május hóban 17.800 keresetképtelen beteg állt kezelés alatt, június hóban a létszám 18.836-ot tett ki, ami megfelel a betegség esetére biztosítottak 1'6⁰/₀-ának. Az előző hóban az arány 1'5⁰/₀-nak felelt meg. A betegek száma 15.144 férfi és 3.692 nő között oszlott meg.

A táppénzes és gyermekágyi napok száma 566.412 volt. Az előző hóban 552.280.

Kórházban ápolgatott 3.789 tag. Fürdőben és üdülőhelyeken tartózkodott 1.093 (ebből a kerületi pénztárakra esik 931). Gyógykezelt keresetképes egyének száma pedig 99.153 volt.

A gyógykezelt keresetképes egyének száma 1.860-al kisebb volt, mint az előző hónapban. A családtagok kezelésénél is kisebb arányokat konstatálunk az előző hónaphoz képest. Addig, amíg május hóban a segélyezett családtagok száma 72.929 volt, addig június hóban már csak 71.051. A családtagok kórházi ápolásánál azonban emelkedés észlelhető. Előző hóban 981, június hóban ellenben 1.460 családtag nyert kórházi elhelyezést.

A magyarországi munkásbiztosítás ismertetése a külföldön. A Párisban megjelenő »Bulletin des Assurances Sociales« című folyóirat legutóbbi száma egész terjedelmében közli a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal által a

drezdai egészségügyi kiállítás alkalmából kiadott s Herczegh Ferenc min. osztálytanácsos-bíró által irt jelentését. Ugyanezt a jelentést német, francia és angol szövegben szétosztották a II. nemzetközi szociális biztosítási értekezlet résztvevői között is.

Kerületi pénztárak alkalmazottai nem közhivatalnokok. Ezt mondta ki a Curia 1911. április 28-án kelt 3.135/1911. III. Bt. számú ítéletében. Az ítélet szerint az 1907. XIX. t.-c. rendelkezései értelmében a munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárak önkormányzati alapon szervezett egyesületek által tartatnak fenn és csak kivételesen kezeltenek az állam alkalmazottjai által; a Btk. 461. §-a szerint csak a közvetlenül az állam által kezelt pénztárak alkalmazottai tekinthetők közhivatalnokoknak.

Elvi határozatok. A »Munkásbiztosítási Közlöny« f. évi szeptember 21-iki száma a következő elvi határozatokat közli:

A jogosulatlanul igénybe vett betegségi segélyezés útján történt megkárosítás esetében az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár az 1907. évi XIX. t.-c. 29. §-a értelmében pójtárulékot vehet ki. Ha azonban a pójtárulék kivetésére akár azért, mert a biztosított nem tagja a pénztárnak, akár más okból nincsen mód, a kártalanítás a törvény rendes útján szorgalmazható. (Keresk. Miniszt. 1911. évi július hó 21. 49.077. sz.)

Az 1907. évi XIX. t.-c. 20. §-a a munkaadóknak csak azt teszi kötelességévé, hogy a bérjegyzékeket és munkásjegyzékeket az iparhatóságok, iparfelügyelők és pénztárak közegeinek előmutassák, az üzem és összes vonatkozó nyilvántartásaik megtekintését azoknak megengedjék; ebben a kötelességben azonban az összes bérjegyzékeknek az iparhatóság székhelyére való beküldésében álló ténykedés benn nem foglaltatik. (Keresk. Miniszt. 1911. évi július hó 24-én 48.087/VI. D. szám.)

A kertésznek az a ténykedése, hogy dísznövényeket termel és szállít, foglalkozásához tartozó tevékenységet képez, s az a körülmény, hogy ezt nagyobb mértékben is üzi, még mellékiparágnak nem tekinthető. (Keresk. Miniszt. 1911. évi augusztus hó 31-én 57.604/VI. A. szám.)

Az osztrák iparosok és a szociális biztosítás. Az osztrák ipartanács f. évi június 24-én tartott ülésen foglalkozott a szociális biztosítás ügyével s a következő elvi határozatot hozta:

Az osztrák ipar hajlandó a szociális biztosítás terheit magára vállalni, ha azok az ipar teherbíró képességének határain belül mozognak. Nem helyeselheti azonban a veszélyesség és kockázat különbözőségére való tekintettel a kormányjavaslatnak azon rendelkezéseit, mely szerint az ipari munkásokkal közös intézményben volnának biztosítandók a mező- és erdőgazdasági munkások s az önálló foglalkozással bírók.

A mező- és erdőgazdasági munkások, valamint az önálló foglalkozással bírók külön biztosítása ellen nincs kifogása az ipartanácsnak, de megkívánja, hogy az állami hozzájáruláson kívül a biztosítás költségeit az illető csoportok maguk fedezzék.

Az agkori és rokkant-biztosításra vonatkozólag a francia törvény mintaképül vételét ajánlja az ipartanács a kormánynak s felhívja figyelmét a biztosan jelentkező deficit megelőzése céljából a biztosítás financiozására, továbbá felhívja a kormányt, hogy megfelelő intézkedésekkel akadályozza meg a biztosítási intézmények „pártpolitikai kihasználását“.

Az új német birodalmi biztosítási törvény életbeléptetését 1913. január 1-éig elhalasztották. A halasztás azért vált szükségessé, mert a végrehajtási rendeletek elkészítése és az átmeneti indézkedések oly sok időt igényelnek, hogy azokkal előbb nem készülhetnek el. Sok nehézségeket okoz a nem állandóan alkalmazott munkások (háziiparosok) a biztosítás körébe történt bevonása is. A birodalmi biztosítási hivatalban már most folynak a tanácskozások a pénztárak mintaalapszabályainak megállapítására. A tanácskozásokban részt vesznek a betegsegélyző pénztárak leghivatottabb képviselői is.

E helyen említjük meg, hogy dr. Stier-Somlo, a német munkásbiztosításról irt nagyérdekű cikksorozatát a jövő számunkban folytatjuk.

A munkásbiztosítás kérdése a német szociáldemokrata pártgyűlésen. A németországi szociáldemokrata párt most lefolyt jeni pártgyűlése Molkenbuhr birodalmi gyűlési képviselő nagyszabású referátuma alapján foglal-

kozott az új munkásbiztosítási törvénnyel. Molkenbuhr részletesen ismertette az új törvényt, szembeállítva annak előnyeit és hátrányait s számszerű adatokkal bizonyította annak az álláspontnak a helytelenségét, mely szerint az ipar nem bírná ki a szociális biztosítás által rája rótt terheket. Az előadás végkonklúziója az volt, hogy a pártra a munkásbiztosítás ügye nem elintézett dolog, hanem most a törvény megjavításáért és hiányainak pótlásáért fog az agitáció megindulni.

A vita folyamán a szervezett nőmunkások részéről terjesztettek be javaslatot, melyet a pártgyűlés el is fogadott s mely az anyák s csecsemők védelmére követeli:

»a betegség esetére való biztosítás kiterjesztését az összes bér munkásokra s mindazon nőkre, kiknek családi jövedelme az 5.000 márkát meg nem haladja. Követeli továbbá az ingyenes szülészeti támogatást, 8 héten át való pénzsegélyt a terhesség idején s a terhességből származó mindennemű bajok ingyenes orvosi kezelését; a gyermekágyi s a terhesség idején való segély munkásoknak a biztosított napi kereset teljes összegében, más biztosított nőknek az átlagos napibér fele összegében szolgáltatandó ki; kötelező a táppénz összegével egyenlő szoptatási segélyt 26 héten át mindazoknak, kik csecsemőjüket maguk szoptatják; a betegsegélyző pénztárak egységesítését a biztosítottak teljes önkormányzatával.«

A lipcsei betegsegélyző pénztár (Ortskrankenkasse für Leipzig und Umgegend) rendkívül érdekesen számol be egy szerény kis füzetkékben 26 éves fennállása óta kifejtett működéséről és fejlődéséről. Kimutatja, hogy kellő előrelátás és helyes pénztári vezetés folytán a régi törvény hiányosságai mellett is meg tudott felelni hivatásának.

A lipcsei pénztár Németország legnagyobb pénztára lett azóta, hogy 1887-ben a szakmák szerint szervezett 18 Ortskrankenkasse és a lipcsei községi pénztár ide beolvadt és így taglétszáma 183.000-re emelkedett. A biztosítottak 27.250 munkaadónál vannak alkalmazásban.

A pénztár közgyűlése 533 tagból áll, az igazgatóságba pedig 13 munkás és 6 munkaadó van beválasztva.

A nagy taghullámmal járó teendők egyszerűsítése, másfelől a munkaadók eljárásainak megkönnyítése érdekében a pénztár 52 bejelentő állomást létesített. Ezáltal a munkaadók lényeges terhektől lettek mentesítve. A pénztárnak helyes irányban való működése azonban nem ezen kezelési intézkedésekben rejlik, hanem a segélynyújtások módozatainak és humánus mérvének megállapításában. A törvényben megállapított 26 hetes táppénz helyett 34 hetes teljes táppénzt biztosít tagjainak keresetképtelenség esetére. Kórházban vagy üdülőhelyeken ápoltak után a betegek hozzátartozói a törvényes fél táppénz helyett a táppénz $\frac{2}{3}$ -ában részesülnek. A nőtlen kórházi ápolás az ápolás tartamára szintén kap segélyt a táppénz $\frac{1}{4}$ -ének erejéig.

Igen humánus eljárást tanusít a pénztár a tagok családtagjaival szemben is betegség esetén, dacára, hogy a törvény erre nem kötelezi. Segélyt nyújt a tagnak a házastárs, vagy a családtag elhalálása esetén, ha azok nem is tagjai a pénztárnak és pedig a feleség halálakor 40 márka, bármely más családtag után 20 márka erejéig.

A lipcsei pénztár 1910-ben 79.235 házastárs (feleség), 161.948 gyermek és 7.577 más családtagot részesített ingyenes orvosi és gyógyszersegélyben. Temetkezési segélyt pedig 2.956 esetben nyújtott, vagyis 2.484 gyermek és 472 feleség után.

Az orvosi szolgálat a szabad orvosválasztás rendszerére van berendezve, de a betegek arra vannak kötelezve, hogy szükség esetén a lakásukhoz legközelebb lakó orvosok egyikét hívják magukhoz. Az orvosi költségek a biztosított tagok átlagos számához viszonyítva vannak megállapítva, fejenként évi 7.25 márkában.

A betegellenőrzés körül a pénztár azt az újítást vette fel, hogy szervezett 300 önkéntes betegellenőri állást. Ezen tisztségeket leginkább a pénztár közgyűlési kiküldöttei vállalták el, akik a betegellenőrzést foglalkozásukon kívül az esti órákban és vasárnapokon végzik csekély ellenszolgáltatástért. A pénztárnak van azonban hivatásos betegellenőrzési személyzete is.

A táppénzeket részben a központban, részben pedig az e célból létesített kifizető helyeken folyósítják.

A lipcsei pénztár a betegek gyógykezelésének hatályosságát üdülőházak fenn tartásával biztosította. Az üdülőházakban naponta 250 beteg, illetve üdülést igénylő

egyén nyer megfelelő ápolást. Az utóbbi 20 év alatt 27.285 egyén nyert üdülőházi ellátást. Van azután a pénztárnak modern berendezésű Zander-intézete, Röntgen-helyisége és villamos fürdője. A tüdőbetegek részére két erdei üdülőtelep szolgál a munkaképesség visszaszerzésének előmozdítására.

A pénzügyi eredmények ismertetését is felöleli a lipcsei pénztár kis füzetkéje. Erre azonban most nem térünk ki, mert legközelebb e lap hasábjain amugy is közölni fogjuk a németországi pénztárak múlt évi jelentéseinek adatait.

A szász királyságban tudvalevőleg a rokkantbiztosítási járulékok beszédését és ezzel összefüggő teendőket többnyire a betegsegélyző pénztárak látják el. A lipcsei pénztár hivatkozik arra, hogy e tekintetben is kivette a maga részét.

A rokkantbiztosításra vonatkozólag a lipcsei pénztár 178.010 egyén járulékait szedte be, ami 1910-ben 2.801.670 márkát képviselt. E járulékok nyugtázására bélyegek szolgálnak. Ha tekintetbe vesszük, hogy több mint 9 millió ilyen bélyeget kellett a pénztárnak a fenti járulék ellenében kiszolgáltatnia, el kell ismernünk azt, hogy ez aprólékos teendők lényegesen megterheltek az adminisztrációt.

E teendők ellátásáért a lipcsei pénztár a befolyt járulékok hat százalékát számíthatta fel a rokkantbiztosító intézet terhére.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Munkások kiválasztása üzemek szerint és alkalmazkodásuk az üzemhez. A német társadalompolitikai társaság kutatás tárgyává tette ezt a rendkívül érdekes és fontos kérdést és a kutatás eredményét öt kötetben hozta nyilvánosságra. Legérdekesebb a könyvek közül Bienkovszki munkája, melyben megvizsgálta, mily mértékben alkalmas a munkára és mekkora teljesítőképességű a munkásanyag egy nagy kábelgyárban, mely Berlin környékén fekszik. A gyárban 1.200 férfi és 600 női munkás dolgozik. Berlini születésű a férfiak 11%-a, nők 87%-a. A munkások 43,5%-a Németország keleti, mezőgazdaságot űző és 6,9%-a nyugati ipari vidékeiről jött. Tehát csak a fele a munkásságnak származott a gyár helyének közvetlen környékéből, több mint egy harmada agrár vidékről jött. Több mint a férfiak fele és a nők egy harmada faluból került ki. A piszkos, nehéz testi munkát igénylő üzemekben ez a falusi származású munkásanyag van többségben. A nagyobb szellemi erőt megkövetelő, finomabb munkáknál a városi származású munkásság van többségben. Kitűnik, hogy a munkás korán merül ki. A munkaképesség és a kereset legnagyobb a 32. és 42. életév közötti időben, azontúl már csökken és annál gyorsabban, minél nagyobb kezűgyességre van szükség. A munkás teljesítőképessége éjjeli munkánál kisebb mint nappalinál. A hét elején csütörtökig nagyobb lesz és szombaton erősen süllyed. Naponta az első három órában emelkedik, ebéd előtt esik, délután csak az első két órában emelkedik, aztán rohamosan süllyed. Pihenők fokozzák végeredményben a teljesítőképességet, mely közvetlenül a szünet után valamivel kisebb.

A balesetek gyakorisága is összefügg és összeesik a kifáradás és teljesítőképesség leirt menetével. Gyors, siető munka az akkordmunka vége felé fokozza a balesetek számát. A munkaidő tartamával párhuzamosan emelkedik a balesetek száma is.

Nagyjában hasonlóak voltak az eredmények a többi üzemben is. E munkálatok érdekes betekintést engednek a munkaharcok és a munkabiológiai és anthropológiai vonatkozásaiba.

A földalatti munka befolyása az egészségre. Régen ismert tény, hogy az a foglalkozás, amelyet napvilágtól és szabad levegőtől mentes helyen végeznek, az egészségre ártalmas. Érdekes adatokkal világítja ezt meg a német általános bányatársláda, amely 1910-ben 351.188 szénbányászt számlált tagjai sorában.

A föld alatt dolgozó bányamunkások között a megbetegedési százalék igen magasnak bizonyult; így 1908-ban 100 ily munkás közül 65,5, 1909-ben 68,2, 1910-ben 69,3 betegedett meg. Hasonló adatokat tüntet fel a föld alatt dolgozóakra vonatkozólag a baleseti statisztika is. A föld alatt dolgozó bányamunkások közül 1908-ban 47,3%, 1909-ben 51%, 1910-ben 50,2% szenvedett üzemi balesetet. A földalatti munkások egészségét hátrányosan befolyásolják a kedvezőtlen bérviszonyok, s ennek tudható be, hogy a bekövetkező betegségek hosszútartamúak s végeredményükben javakorbéli munkásokat rokkanttá tesznek.

Ezeket a munkásokra nézve ártalmas viszonyokon csakis egy megfelelő új bányatörvény javíthat.

Városoknak tejjel való ellátása. E fontos és ránk nézve is felette aktuális kérdésről igen értékes értekezést írt dr. Arnold (Conrads Jahrbücher 41. köt.), melyben végül a következőket közli: A városi lakosság növekedése maga után vonja a tejjel való ellátás számtalan nehézségét. Mindenek előtt a növekedő tejszükséglet kielégítésére mindig nagyobb termelőterületre van szükség. Kereslet és kínálat tekintetében igen nagyok a hullámzások, mert egyrészt a tejtermelés a legkülönbözőbb tényezők befolyása alatt folyton változik, másrészt az egyes évszakok szerint a lakosság ugyanazon területen különbözőképpen van elosztva. A tej, míg a termelőtől a fogyasztóhoz jut, többnyire hosszú utat kénytelen megtenni, rendszerint vasuton, minek folytán az érintkezés fogyasztó és termelő között elvész és közvetítőre van szükség. Ennek gazdasági következménye a tej és tejtermékek nagyfokú áremelése, egészségügyi következménye pedig a tej könnyebb megfertőzése piszok és baktériumok által. Ennélfogva a tejjel való ellátás reformja elodázhatlan szükséglet. A higienikusok joggal azt kívánják, hogy a lakosság egészségügyileg kifogástalan tejet mérsékelt árakon kapjon; a termelők pedig, a folyton növekvő termelési költségeknek megfelelően, mindig magasabb árt követelnek. Eme két ellentétes érdeket csakis a tejjel való ellátás tervszerű rendezésével és szervezésével lehet elérni, mint azt több külföldi város példája mutatja, melyekről értekezésében bővebben beszámolt. Eme szervezkedés közegei lehetnek magánvállalkozók, termelők vagy fogyasztók egyesülései, végül közhasznú társaságok vagy maguk a városok. A siker első sorban attól függ, hogy egyrészt a higiéné követelményei teljesíttessenek és másrészt, hogy célszerűen berendezett melléküzemek létesítése által a kereslet és kínálat közötti hullámzás kiegyenlítése sikerüljön. E két követelményt csak nagyforgalmú vállalat képes teljesíteni. Teljesen mellékes vajjon az üzem a tejfogyasztás, vagy tejtermelés területén indíttatik meg, csak az utóbbi esetben gondoskodni kell arról, hogy a tej a vidéki üzemhely elhagyása után piszokkal vagy baktériumokkal meg ne fertőztessék. Ha a tejjel való ellátás tervszerű szervezése után itt-ott jelentkeznek is az igyekezet a tejárak emelésére, akkor szem előtt kell tartanunk azt, hogy a szervezés által okvetlenül létrejött jobb tejminőség ezen áremelésnek teljes ellenértékét képezi, úgy hogy a fogyasztó számára, ha a tej tápértékét és tisztaságát vesszük zsinórmértékül, az áremelés tulajdonképpen látszólagos.

A hivatás, mint az idegesség okozója. Az idegességre nem diszponálja az embert minden hivatás, a szellemi munkával járó ezt sokkal inkább előidézi, mint a testi munka. Különösen gyakran találunk idegességet azon hivatásoknál, melyek nagy felelősséggel vannak egybekötve. Ezenkívül nagy szerepet játszik a mérgeződés, azaz oly hivatás, mely számos apró, de ki nem kerülhető kellemetlenséggel jár és melyek különösen akkor lépnek fel, mikor az illetőnek nagy személyzettel van dolga, mely vagy alatta, vagy felette áll és ahol az egyes egyének sajátosságába bele kell találnia magát. Főkép azonban az illető hivatással való elégedetlenség előidézője az idegességnek. Vannak hivatások, melyek idegessé tesznek azért, mert az illetőnek a vele járó munka nem rokonszenves és másrészt vannak oly hivatások is, melyek azért idéznek elő idegbajokat, mert az illető nem bírja — testileg és szellemileg — a vele járó munkát. És végül vannak hivatások, melyek rendes körülmények között is annyira igénybe veszik közvetlenül az idegrendszert, hogy azt az illető sokáig ki nem bírja, tehát oly hivatások, melyek közvetlenül megbontják az idegélet egyensúlyát. A hivatás okozta idegesség eme formái annál könnyebben fejlődnek, minél kisebb a testnek az ellentálló-képessége az illető hivatás ártaival szemben és minél hatalmasabbak ama külső körülmények, melyek az ellentállóképesség letörésére alkalmasak, mint például anyagi gondok, helytelen táplálkozás, élvezeti mérgek stb. A hivatás okozta idegesség jelenségei az agykimerülés tüneteiben nyilvánulnak. Ilyenek a könnyen beálló szellemi kifáradás, az emlékezőtehetség gyengülése, az összpontosító képesség hiánya, labilis kedélyhangulat, ingerlékenység, álmatlanság stb.

Az idegbetegségek szaporodása Németországban. Binswanger, a híres jénai elmeorvos »Über psychopathische Konstitution und Erziehung« című értekezésében azt a kérdést veti fel, vajjon Németországban az ideg- és elmebajok szaporodtak-e és a következőket mondja: Az általánosan elterjedt nézet, hogy az elmebajok az utolsó évtizedekben ijesztő módon elszaporodtak, tévedésen alapszik. Ellenben meg kell állapítani, hogy az úgynevezett ideges megbetegedések száma a társadalom minden rétegében határozottan emelkedett. Csakhogy hiány-

zanak még az ezirányú statisztikai adatok. Szociális törvényhozásunk, különösen a megbiztosítás, és a rokkantbiztosítás megelőző munkája szükségképen oda fog konkludálni, hogy épúgy, mint a tüdősertettek részére, idegrendszerbelileg kimerült egyének számára is kell gyógy- és üdülőtintézeteket alkotni. Csak ezek segítségével fogja a statisztika, *hosszabb idő után*, tényleg kimutathatni az idegbetegek szaporodását. Mert az, hogy az intézeti kezelésre szoruló idegbetegek száma kezdetben nagy mértékben emelkedni fog, ez még távolról sem bizonyítja eme betegségek elszaporodását. Ezidőszerint ezen kérdés megítélésénél tisztán személyes tapasztalatainkra vagyunk utalva és saját 28 éves tapasztalataimból ítélve azt kell mondanom, hogy az idegbetegségek száma határozottan szaporodott, még pedig a népesség minden osztályában. Továbbá az öngyilkosságok számának emelkedése is annak a tanujele, hogy az élet követelményeivel szemben az idegrendszer teljesítőképessége és a lelki ellentállóképesség nagy mérvben csökkent. Mindezt összegezve, azt állapíthatjuk meg, hogy az elmebajok száma Németországban nem emelkedett, de hogy amaz átmeneti kórformák, melyek az egészséges agy- idegrendszer és a kifejezett elmebetegségek között foglalnak helyet, nagy mérvben szaporodtak.

Kereskedelmi tanoncok orvosi vizsgálata. A bécsi kereskedők gremiuma fontos újítást létesített. Az eme testület által fentartott kereskedelmi szaktanfolyamon iskolaorvosi szolgálatot létesítettek, úgy hogy minden újonnan belépő tanonc orvosi vizsgálatnak lesz alávetve. A vizsgálat közvetlenül a beiratkozásnál történik. Célja a tanonc egészségi állapotának megállapítása. Sajnos, a pályaválasztásra ez már befolyással nem lehet, mert a tanoncok már szerződéssel lépnek be a tanfolyamba és a vizsgálat eredménye a szerződésre bontó hatással nem bír. De így is sok oly bajt lehet megállapítani, melynek jelenlétéről sem maguk a tanoncok, sem hozzátartozóik, sem pedig a munkaadók tudomással nem bírnak, például rövidlátás, nagyothallás, különböző bőrbetegségek stb. Igen sok esetben lehetséges lesz ezeken a bajokon enyhíteni, ha nem teljesen megszüntetni, miáltal mindenestre a tanoncok teljesítőképessége emelkedik. De eme orvosi vizsgálattal még többet is el lehet érni: ki lehet selejtezni a kereskedői pályára alkalmatlanokat és idejekorán lehet gondoskodni ama gyenge kereskedő egyénekről, melyekből később az éppen a kereskedői pályán oly gyakran található tüdővészések sorozódnak. Ha nem is lehet *kényszeríteni* a tanoncokat, hogy a reájuk nézve alkalmatlan pályát elhagyják, jóságos reábeszéléssel sokat el lehet érni és így például szívbetegségeket és tüdővészéseket más pályára lehet bírni, hol szabad levegőben tartózkodhatnak.

Iskolai fogklinika Bécsben. Teljes csendben Bécsben fontos néphigiénikus esemény készül. Az »Oesterreichische Gesellschaft für Zahnpflege in den Schulen« című bécsi egyesület Bécs XIII. kerületében a fővárosi népiskola kertjében fogklinikát épít, melyben Baumgarten, Hütteldorf és Hacking elővárosok vagyontalan gyermekei nyernek majd kezelést. A klinikát október elején adják át a forgalomnak. A nevezett egyesület anyagi eszközei egyelőre csak eme egy klinikára voltak elegendők, de remélhető, hogy a nyilvános és magánáldozatkészség csakhamar több ily intézmény létesítésére is szolgáltatja az anyagi eszközöket. Egyelőre Bécs városa 3000, az osztrák belügyminiszterium 1500 koronával segítyezi az egyesületet.

Iskolás gyermekek meleg étellel való ellátása Poroszországban. A porosz közoktatásügyi miniszterium egészségügyi osztályának 1909. évi jelentésében az iskolásgyermekek étellel való ellátásáról a következő adatokat találjuk:

Königsbergben (Poroszorsz.) januártól—márciusig 14 iskolában kaptak a gyermekek a városi és a Siemens-féle népkonyhából meleg reggelit s részben ebédet is. A neumarki Königsbergben azok a gyermekek, kik távol laknak az iskolától, 5 pfennigért kaptak meleg ebédet a népkonyhából. A branbergi kormánykerületben nem igen vannak oly intézmények, melyek az iskolás gyermekeket étellel ellátnák s leginkább csak arra szorítkoznak, hogy az iskolától távol lakó gyermekeknek, kik a hosszú út miatt nem mehetnek haza ebédelni, szolgáltatnak ebédet.

Berlinben egy jótékony egyesület részesítette a téli hónapokban a szegény gyermekeket reggeliben, azonkívül a város gondoskodott ebédéről. 1908 április 1-től, 1909 március 31-ig 835.823 ebédadagot szolgáltatott a város költségére, ami összesen 83.582.30 márkába került. Strigauban 4 tejcsarnokot állítottak fel az iskolás gyermekek részére, ahol 3 pfennigért kaphatnak egy pohár tejet. *Breslau-*

ban 158.355 adag reggelit és ebédet szolgáltatott az iskolás gyermekeknek a téli hónapokban, aminek a költségét részben közadakozás útján hozták össze, a hiányt pedig a város fedezte. Hamelben jótékonyági intézetek nyújtottak mintegy 100 beteges, szegény gyermeknek reggelit.

Hannoverben a város 15.000 márkát bocsátott az iskolai igazgatás rendelkezésére tejreggeli céljaira. Frankfurtban (Majna m.) és Wiesbadenben a magánjótékonyág gondoskodott a szegény gyermekek reggelijéről. Erpenben olcsó tejet kapnak az iskolás gyermekek, Peine város felső leányiskolájában pedig önköltségi áron kapnak a növendékek meleg tejet és kakaót.

Leányok testgyakorlása Poroszországban. A porosz közoktatásügyi miniszter a leányok tornázása tárgyában a tanfelügyelőkhöz és a községekhez a következő rendeletet intézte: 1. A leányok tornatanítása kötelező a városok és a városok mintájára szervezett községek népiskoláiban. Egyéb népiskolákban is a tornatanítás leányok részére, amennyire ezt a viszonyok megengedik, bevezetendő. 2. Ahol a leánytorna kötelező tantárgy, ott normális heti órák mellett a felső osztályok számára hetenkint három, a középosztályok számára két tornaóra tűzendő ki. 3. A heti tanórák összege nem lehet több, mint a középosztályban 28, a felső osztályban 32. 4. A tantárgyak kiválasztása, melyeknek tanítási ideje a tornaórák javára megszorítottatik, az egyes kormányzóságokra bízatik. A tornatanítás, ha csak lehetséges, női tornatanárok által eszközöltessék.

A tüdővész leküzdése Északamerikában. A »National Association for the Study and Prevention of Tuberculosis« most adta ki második évi jelentését, melyben első sorban ama összegekről számol be, melyet Északamerika Egyesült-Államaiban a tuberkulózis leküzdésére fordítottak. Eszerint eme célra 1910-ben 15 millió dollárt költöttek. Ennek legnagyobb részét (11,376.500 doll.) tüdővészesek szanatóriumi és kórházi kezelésére fordították; a tüdővészellenes egyesületek 760.500 dollárt, a gondozó intézetek 889.000 dollárt költöttek, míg az állami és községi kiadások 1,750.000 dollárra rúgtak. Eme kiadásokban a három legfontosabb állam a következő arányban vett részt:

	Nyilvános kiadások	Magán kiadások	Összesen
Newyork... --- ---	3,039.000	1,206.000	4,245.000
Pennsylvania --- ---	1,431.000	673.000	2,104.000
Massachusetts --- ---	1,118.000	400.000	1,518.000

A tüdővész leküzdésére alakult intézmények száma 1910 április 1-én 1.500 volt: ezek közül volt 421 szanatórium, kórház és üdülőhely, 511 egyesület, 342 gondozó intézet, 68 szabadban lévő iskola és 98 kórház tüdővészesek elmebetegsége és fejfájás részére. Az első szabadban lévő iskolát 1907 januárban nyitották meg Rhode Islandban, melyet csakhamar a pittsburgi, bostoni és newyorki követett. A »National Association for the Study etc.« követeli, hogy minden 25.000 lakosra létesítsenek egy-egy ilyen iskolát.

MUNKAVISZONY.

A mezőgazdasági cseléd helyzete

nálunk nem méltó a korhoz, melyben élünk. Bérviszonyai rendezetlenek. A természetben fizetett bér nem ellenértéke a bér pénzbeli értékének. egyesülési joga nincs, a gazdasági cselédlakások építésére irányuló állami mozgalom alig változtatott valamit a gazdasági cselédek túlnyomó többségének nyomorúságos lakásviszonyain. A hazai munkásbiztosítás majdnem kizárólag az ipari munkásságra terjed csupán ki. Alig csekély hányada annak, amit az 1907: XIX. t.-cikk nyújt az ipari munkásságnak, jut a cselédpénztár jóvoltából a gazdasági munkásnak pedig époly nélkülözhetetlen és értékes eleme a nemzeti termelésnek, mint az ipari munkás. Nemcsak Magyarországon találkozunk ily állapotokkal. Ausztriában szigorú büntetéseket mér ki a törvény a cselédre, ki nem teljesíti a gazda parancsait; a munkából való távozás esetén a cseléd karhatalommal hozható vissza. Még a testi fenyték joga is megvan, csak durva bántalmazás esetén hagyhatja el a cseléd azonnal a szolgálatot. A nagy német birodalomban még rosszabbak a viszonyok. Ott 53-féle cselédrendtartás létezik a különféle szövetségi

államokban. A gazda megverheti cselédjét. Ha ez a szolgálatból emiatt távozik, a rendőrség visszahozza. Az 1854-iki porosz törvény a szolgálati vétségek büntetéséről szól és drákói szigorral alkalmazták még ma is. Porosz bíró 15 márka pénzbírságra és a költség viselésére ítélte cselédet, ki a gazda ama kijelentésére, hogy »fogja be a száját, különben úgy vágom nyakon, hogy a fogai kirepülnek«, azt merete felelni, hogy »ő is beszélhet addig, amíg a báró úr«. A porosz törvény a sztrájkra való összebeszélést egy évig terjedhető fogházzal sújtja.

A mi törvényünk modernebb — de csak keltében, nem szellemében. A magyar mezőgazdasági munkás bére még mindig nagyon alacsony, alacsonyabb mint a közvetlenül szomszédságunkban levő államoknál. Élelmezési és lakásviszonyai megdöbbentők. A drezdai kiállításon Budapest székesfőváros állította ki azokat a kenyérfajtákat, melyeket Magyarország népe fogyaszt. Az acélos búzát, a világ legelső búzáját termő, ebben a Kanaánban a földműves munkásnép olyféle kenyeret eszik, hogy megismerkedve utasítaná vissza a barlanglakó vadember is. Hivatalos megállapítást nyert, hogy magyar és román falvakban a földműves munkásnép fakéreg lisztjét keveri kukuricaliszttal és ebből süt nyomorúságkenyeret. A gazdasági munkás helyzete csak akkor változhatik meg igazán, ha állampolgári jogait ő is szabadon gyakorolhatja. Ha egyesülési és gyülekezési joga egyenlővé tétetik a többi állampolgár jogaival. Ha szervezetekbe szabadon tömörülhet. Ha a munkásbiztosítás teljes mértékben, teljes egyenlőség alapján terjesztetik ki a mezőgazdasági munkásra is. Ismerjük a nehézségeket, melyek a mezőgazdasági munkás természetéből, a lakóhelyek szétszórtságából, az érdekelt munkásréteg életviszonyaiból erednek. De mindezek a nehézségek legyőzhetők, leküzdhetők szerencsésebb formában, mint ahogy a mezőgazdasági munkások betegbiztosítását a német törvény a vidéki betegpénztárak »Landkranken-kassen« rendszerével megoldotta.

A manchesterizmus, a teljes önszegély elve nem vihető keresztül a mi gazdasági munkásságunknál. A mi mezőgazdasági munkásnépünk anyagi ereje oly minimális, hogy a kereső betegsége vagy balesete esetén feltétlenül összeroppanna az egész család anyagi existenciája. A családtag betegsége esetén egyszerű a kérdés. Azt nem gyógykezelheti saját költségén, mert ahhoz nincs pénze. A gazdasági és cselédpénztár fakultatív, nem kötelező. Amit a törvény a biztosítás ellenértékéül akkor, ha munkában van a cseléd, nyújt, összehasonlíthatatlanul kevesebb, mint amit az 1907 : XIX. nyújt az ipari munkásnak betegség vagy baleset idején. Pedig a mezőgazdasági munkásnak is fáj ugyanaz, ami az iparinak. Étvágya nem kisebb, éhsége nem kevésbé kínzó, betegsége ugyanazokat a tüneteket váltja ki és ugyanazokra a gyógyszerekre gyógyul. Miért ne lehetne a munkásbiztosítást a mezőgazdasági cselédekre ugyanabban a mértékben és ugyanabban a formában kiterjeszteni, mint ahogy az ipari munkásságra törvényes garanciákkal kiterjesztett.

A technikai nehézségeik leküzdhetők. Nagy nehézség a mi gazdaságunk erős konzervativizmusa és a törpegazdász iparág nyomorúságos gazdasági helyzete, mely e réteg megterhelését munkásbiztosítási járulékokkal nehéz problémává teszi. Nagy nehézség, hogy a konzervatív gazdatársadalom döntő politikai súlya és befolyása a közvéleményt formáló sajtóra szinte lehetetlenséggé teszi még e kérdés elfogulatlan és tudományos fejtegetését is.

Pedig a konzervativizmus helytelen értelmezése az ilyen felfogás. A gazdasági munkásság helyzete türhetetlenné lesz, a kivándorlás ezzel nő. A kivándorlás előbb-utóbb a munkabérek emelkedéséhez fog vezetni és ezzel a gazdasági cseléd helyzetének javulásához. De addig súlyos erővesztés éri a magyar mezőgazdaságot, és különösen a magyarságot, mert az értelmesebb és valamivel nagyobb igényű magyar mezőgazdasági munkás előbb

érzi helyzete tarthatatlanságát és előbb vándorol ki. A bekövetkezendő válság elkerülhető, ha a magyar gazdaközönség akadályokat nem gördítene a mezőgazdasági munkásság politikai megerősödése, gazdasági helyzetének javulása elé. A kivándorlásnak talán ez volna az egyetlen hathatós ellenszere. Igaz, hogy erre a belátásra kissé messzebb tekintő, kissé szélesebb látókörű nemzetgazdasági politika juthat csak el, mint amely eddig egyedül uralkodó politikája volt a magyar gazdaközönségnek, a magyar nemzet sorsát intéző eme legnagyobb hatalmi rétegnek.

Munkásmozgalmak és a drágaság. Statisztikai alapos tanulmányok bizonyítják, hogy az elsőrendű szükségletek árai sokkal nagyobb mértékben, sokkal rohamosabban drágulnak, mint ahogy a munkabérek emelkednek. Meglehetősen tendenciózus és legalább is tájékozatlan tehát az az irodalmi és közéleti irányzat, mely az általános drágulást kizárólagosan vagy túlnyomó mértékben a munkabérek emelkedésére akarja visszavezetni. A munkabérek emelkedése alig tesz ki náink az utolsó évtizedben 20—30%-ot, az élelmiszerek emelkedése két- sőt háromszor annyit. A vesepecsenye kilogrammjának ára Budapesten 1900-ban 3 K 80 f volt, most 5 K, a levestés ára 1 K 70 f-től 2 K 20 f-re emelkedett, a tej literje 1900-ban 21 f volt, most 30—32 f. A paradicsom kilója 9 f volt, most 16 f. A burgonya kilója néhány hét alatt 12 f-ről 20 f-re szökött fel. A hivatalos árjegyzés szerint 1911. szeptember hó 15-én Budapesten a levestés ára 2 K 20 f, a sertéskaraj 2 K 60 f-ről 2 K 80 f-re, a tej literje 30 f, fehér kenyér kilója 40 f, tojás 20 darab 2 K, burgonya kilója 20 f, káposzta darabja 39 f, cukor kilója 1 K 12 f. A kenyér, a káposzta, a burgonya is elérhetetlen fényűzési cikk lesz ma-holnap a lakosság nagy részénél. A bécsi sajnálatos »drágasági« zavargás érthető megnyilvánulása az éhségtől rettegő vagyontalan népességnek. A munkabérek emelkedésének ehhez a dráguláshoz igazán alig van köze. Mélyreható és széles látókörű hatósági akcióra volna szükség, hogy a drágaság okai megszüntethetők legyenek.

A magyar magántisztviselők nyugdíjügye sürgős rendezésre szorul. A legnagyobb nyugdíjintézmény, a Magántisztviselők Országos Nyugdíjgyesülete 18 éve áll fenn. Nyolc millió korona vagyona van. Baja az, hogy magasak a járulékok, melyeket szed, hogy taglétszáma aránylag kicsiny. Sok magántisztviselő tagja a magyarországi munkások rokkant- és nyugdíjpénztárának, melynek díjtételei aránylag nem magasak. De ez egyesület matematikai bázisának kérdése, néhány komoly szakember állítása szerint, beható vizsgálatra szorul. A vállalatok által fenntartott nyugdíjpénztárak kérdése pedig nagyon is megérdemelné, ha behatóan foglalkoznák vele az érdekeltek érdekképviselője, de a felügyelő hatóság is. A befizetések kit illetnek, ha az alkalmazott más vállalat szolgálatába lép, mi történik az alkalmazottakat illető nyugdíjpénztári vagyonnal, ha a vállalat feloszlik, tönkre megy? A viszonyok itt sok helyen teljesen tarthatatlanok. Előfordult, hogy a vállalat a nyugdíjpénztár vagyonát egyszerűen könyvelési tételként kezelte, a valóságban a vagyonnak nyoma sem volt. Az ausztriai törvényes rendezése a nyugdíjügynek nem elégíti ki az érdekeltséget. De a magyar viszonyok oly tarthatatlanok, hogy akármilyen törvényes rendezése a kérdésnek sokkal különb állapot volna, mint a rendszertelenség, az erők szétforgácsolásának, a jogbizonytalanságnak mai állapota. A magántisztviselők kulturszegény társadalmunkban jelentős értelmi és gazdasági értéket képviselnek. Legelemibb joguk az, hogy a törvényhozás a nyugdíjbiztosítás törvényes rendezésével legkiáltóbb bajikon segítsen.

Budapesti sütőmunkások és kárpitosmunkások bérmozgalma. Kétszeri kizárás, továbbá hosszú, hatósági békéltető akció után, miután az a kísérlet, hogy a sütőmunkások szakszervezetének mellőzésével az előmunkások útján kíséreljék meg a munkásokkal való megegyezést, nem vezetett eredményhez, végre mégis fegyverszünet állott be. Az összeütközés pontja, a mesterek munkaközvetítője megmarad, de megmarad a munkások 8-tagú ellenőrző bizottsága is. Bérjavítást a munkások nem értek el, a mesterek álláspontja az egész vonalon érvényesült, enyhítve azzal, hogy egyelőre csak félévre és próbaképpen működik a mesterek munkaközvetítője és hogy a jövőben két korona heti bér-emelést és az éjjeli munka kiküszöbölését megígérték a munkaadók.

A kárpitos munkások a munkaadókkal 1915-ig terjedő kollektív szerződést kötöttek, mely a régi kollektív szerződésnél kedvezőbb föltételeket biztosít a munkásoknak. A munkaidő naponta 8 óra 20 perc, tehát jelentős közeledés a 8 órai munkanaphoz. A bérminimum heti 18 korona, az első félév után 24 korona. 1911. szeptember 1-től kezdve minden munkás és munkásnő 10%-os béremelést kap. A darabszámú munka meg fog szünni. A túlórák este 9-ig a hetibér minden koronája után 2¹/₂ fillérrel, 9 óra után 4 fillérrel fizettetnek. Május 1. munkaszüneti nap, de a félnapi bér fizetendő. A naptárban vörössel jelzett ünnepnapokon 5 órai munkaidőért egy egész napi bér fizetendő.

Munkáslakások Debrecenben. A »Gyáriparosok Orsz. Szövetségé«-nek debreceni fiókja Szántó Győző elnök kezdeményezésére elhatározta, hogy munkáslakások építésére részvénytársaságot alakít. Az eszmét különösen az teszi aktuálissá, hogy Debrecen környékén és bent a városban is túrhetetlenek a lakásviszonyok. A város eddig semmit sem tett a lakásínség enyhítése érdekében. Nemrégiben például megtörtént, hogy a város a tulajdonát képező téglagyár környékén egy nagy telket kisajátított, ennek következtében a területen levő munkáslakásokat le kell bontani és a munkásokat ki kell lakoltatni. A város azonban elfelejtkezett arról, hogy a kényszer folytán kiköltözködő 60—80 munkáscsalád hajlék nélkül marad, mert a környékben semmi pénzért sem lehet lakást kapni. Szántó Győző ottani gyáros ügyszeretete létesítette a debreceni híres munkáskerteket s bizonyosra vehető, hogy a munkáslakások ügyét ismert erélyével és buzgalomával fogja felkarolni és sikerre vezetni.

Az ipartestületek országos szövetségének munkássága. Thék Endre udvari tanácsos elnöklése alatt működő ipartestületek országos szövetsége most fejezte be ötödik évi működését. A szövetség által végzett részletmunka köréből a következőket emeljük ki. Állandóan figyelemmel kísérte a szövetség a munkásbiztosítás terén észlelt nehézségeket és azok orvoslása érdekében több eredményes lépést tett. A szövetkezetek, közműhelyek és emberbaráti intézmények létesítésénél mindannyiszor közreműködött, valahányszor az iránt segítségét igénybe vették. Kezdeményező lépéseket tett a tanonckérdés rendezése, a vásárügy szabályozása, az ipartestületi tanfolyamok alakítása és az ipartestületi könyvtárak adományozása érdekében. Állást foglalt a kisipari állami szubvencionálnak, az ipartestületek, adóigazgatási szolgálatainak s a polgári perrendtartás kisipari intézkedéseinek kérdésében. Állásfoglalásait az esetek legnagyobb részében kívánatos siker koronázta. Munkálkodásának egyik állandó programpontja volt az ipartestületi adminisztráció javítása és az iparosok helyi szervezkedésének megerősítése; állandóan arra törekedett, hogy az iparosság szavát a községügyek intézésében is számba vegyék. A vidéki ipartestületek megkeresésére a közérdekű ügyek egész sorozatában vállalta a közbenjárást, ezzel hathatóan támogatván az ipari érdekek érvényesülését az iparelleses áramlatokkal szemben. A szövetségnek a társintézményekkel és az iparkamarákkal való kapcsolata figyelemreméltó mértékben erősödött, súlya és erkölcsi tekintélye fent és lent egyaránt növekedőben van.

Kollektív szerződés jogának kodifikálása. A munkaviszonyt szabályzó törvény lépett életbe ez év elején Svájcban. Érdekes ebben a törvényben a kollektív szerződések kodifikálása. Aki magát kollektív szerződés útján lekötötte, egyéni szerződést csak úgy köthet, ha annak rendelkezései a kollektív szerződés tartalmának ellent nem mondanak. Az ilyen ellentétes, tehát semmis rendelkezések helyébe a kollektív szerződés megfelelő rendelkezései tekintendők érvényben levőknek. Ha nincs megegyezés a kollektív szerződés lejáratára vonatkozólag, akkor ez egy év lefolyása után 6 hónapra bármikor felmondható.

A »Blaumontag«, mint büntetendő cselekmény. Bajorországban még máig is büntetendő cselekmény a »Blaumontag«, bár csak papíron. A bajor királyság területén érvényben levő rendőri büntetőtörvénykönyv kimondja, hogy: »azon mesterlegények, iparossegédek, tanoncok és gyári munkások, akik az úgynevezett »Blaumontag«-ot megtartják, 45 márkáig terjedő pénzbírsággal, vagy 8 napig tartó fogsággal büntetendők. Az intézkedések hasonló büntetéseket szabnak ki a munkaadó, vagy annak helyettese jogos utasításával szemben tanúsított makacs engedetlenségre vagy ha a munkás indokolatlanul elkészíti a munkából, vagy korábban abbahagyja a munkát.«

Amikor a polgári törvénykönyvet életbeléptették, a szociáldemokraták tiltakozása ellenére sem szüntették meg ezeket az intézkedéseket. Most azonban a bajor kormány maga akar véget vetni ezeknek a kivételes állapotoknak.

Túlalacsony bérmegállapodás a jó erkölcsökbe ütközik s ezért semmis. A »Jogtudományi Közlöny«-ben olvassuk a berlini Gewerbegericht alábbi ítéletét: Felperes szabónő alperes számára női ruhát darabszámra készített. Megállapított, hogy készruhák minimális munkabére 1 márka. Az a megállapodás, mely szerint felperes a munkáért 0.60 márkát fogad el, túlalacsony s ha hozzájárult volna is a felperes ehhez az árszabályon alul lévő munkabérhez, úgy ez csak attól való félelmében történhetett, hogy munkát nem fog kapni, valamint azért, mert nem ismerte fel a munkaszolgáltatás és ellenszolgáltatás aránytalanságát. Felperes tudatlansága és kényszerhelyzete a szerződést a jó erkölcsökbe ütközővé teszik. Azonfelül helyteleníteni kell azt az eljárást is, hogy felperesnek a munkaszerződés megkötésekor a megállapított ár szerint való munkának olyan munkát mutattak, amelynek a bére magasabb, mint amely bér mellett a felperes a munkát kapta.

Németországi magántisztviselők mozgalma 1910-ben. Összesen 58 szövetségről számol be Németország statisztikai évkönyve. Ezekben benne foglaltatnak a kereskedelem, a műszaki tevékenység, az irodai munka, a mezőgazdaság terén működő magánhivatalnokok szövetségei és a különféle egyéb foglalkozású magánalkalmazottak szövetségei. 1909-ben a szövetségek száma 63, tehát öttenél több volt 1910-ben.

A szövetségek taglétszáma 1908-ban 712.568 volt. Tényleges szolgálatban levő magánalkalmazott volt ezek közül 640.713, ezek közül nő 55.328. 1909-ben 734.744 volt a taglétszám, ezek közt 644.924 magánalkalmazott és 54.816 nő. 1910-ben már 785.471 volt a tagok száma, 681.704 magánhivatalnokkal és 60.378 női taggal. A szövetségek száma azért apadt, mert néhány szövetség, így például a betegpénztári tisztviselők négy szövetsége beleolvadt rokonszövetségekbe. A taglétszámszaporulat feltűnő, 1910-ben 50.677 tagot tett ki. Legerősebb volt a tagszaporulat a kereskedelmi alkalmazottak szövetségeiben (34.960 tagszaporulat), utánuk következnek a műszakiak szövetségei 9.580 főnyi tagszaporulattal. A nőtagok száma az összesség 7.7%-át tette ki. A kereskedelmi alkalmazottak hamburgi szövetségének magának évi bevétele 1,070.778 márka volt. Évi kiadása 1,118.621 márka. A deficitet a gazdag szövetség elbirja. Az előbbi évből maradt pénztári állomány akkora volt, hogy még e deficitese év végén is 307.898 márka maradt a pénztári állomány. A lefolyt évben a magánalkalmazottak biztosítása foglalkoztatta legjobban a szövetségeket. A birodalmi biztosítási törvény tárgyalása folyamán számos beadványban fordultak a birodalmi gyűléshez, hogy a magántisztviselők helyzetének javítását, a biztosítás kiterjesztését szélesebb körökre kérjék. Követeltek még azonfelül korábbi zárást, teljes vasárnapi munkaszünetet, nagyobb pihenő időt, évi szabadságot, kereskedelmi kamarákat, kereskedelmi felügyelők alkalmazását, a versenyklauzula kérdésének szabályozását, az egyesülési jog kiterjesztését, továbbképző iskolákat irodai alkalmazottak számára, az iparbiróságok hatáskörének kiterjesztését, a bér lefoglalhatóságának törvényes újjaszabályozását, munkakamarákat, az állami üzemekben alkalmazottak munkaviszonyának javítását, a vándortelepek általi árúközvetítés betiltását, vagy korlátozását, a titkos kereskedelem üldözését.

Körülbelül ezek a kérdések azok, melyek a magyar magánalkalmazottaink szövetségeit is foglalkoztatják azzal a különbséggel, hogy a magyar magánalkalmazottak helyzete sokkal kedvezőtlenebb, mint a németeké, szövetségeik is sokkal gyengébbek — nemcsak abszolút mértékkel mérve, mi természetesen volna, hanem viszonylag is — aminek nem szabadna lennie.

Munkabér törvényes szabályozása az otthoni munkánál. A francia munkaügyi minisztérium törvénytervezetet terjesztett a munkatanács állandó bizottsága elé, mely az otthoni munkások munkabérének törvényes szabályozását célozza. A tervezet szerint a selyemfonás, a szövőipar, továbbá a fehérneműkészítő, himző-, kalap-, cipő- és művirágkészítő-iparokra való hatáskörrel bérhivatalok szerveztetnének. A hivatalok hatásköre más foglalkozásokra is kiterjeszhető, ha az illető kerületbeli munkások és munkaadók többsége azt kívánja.

A bérhivatal az illető iparra érvényes *minimális béreket* nyilvános ülésen — minden felelő kizárásával — állapítja meg. Az így megállapított bérek nyilvánosan — falragaszok útján — közzétételnek s ugyancsak köteles minden érdekelt munkaadó is a vonatkozó hirdetést azon helyiségekben, ahol a munkát kiadják és átveszik, kifüggeszteni. A bérhivatalok által megállapított bérminimum kötelező, ellenkező megállapodás érvénytelen.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Biztosításra kötelezett munkaviszony nem forog fenn, ha az alkalmazott a foglalkozásba lépéskor azt tiltó betegségben szenved.

A brombergi Landgericht 1910 december 6-iki ítélete.

Ítélet: Panaszos keresetével elutasítatik.

Indokolás: Panaszos 1909. év március hó 27-én mint kisegítő szakácsnő lépett alkalmazásba. Ugyanezen év április 1-én mint beteg gyógykezelésre jelentkezett. Minthogy azonban megállapított, hogy panaszos már alkalmazásba lépése előtt bőrbajban szenvedett, a pénztár megtagadta az orvos által elrendelt gyógykezelését.

Panaszost atyja gyógyintézetbe vétette föl és a gyógykezelés költségeit a pénztártól követelte. A pénztár az igényt elutasította. Az ítélkező tanács úgy találta, hogy a pénztár és az elsőbíróság álláspontja helyes. Megállapítható ugyanis, hogy panaszosnak szakácsnői foglalkozásra való lépése komolyan nem vehető kísérlet, minthogy bebizonyított, hogy a bíróság, hogy a panaszos már állásbalépése előtt is szenvedett ragályos bőrbajban, mely arcán mint egy ötkoronás nagyságú hámló bőrkiütésben jelentkezett és amely betegség eleve kizárta lehetőségét annak, hogy valamely szállodában mint szakácsnő működjék. Ezen feltevést X. orvosszakértő véleménye megerősítette. Megállapítható volt tehát a panaszosnak már állásba lépése előtt a betegségélyezési törvény értelmében vett munkaképtelensége. A törvény értelmében munkaképtelennek tekintendők mindazok, kiket betegségük azon foglalkozások teljesítésében akadályoz meg, mely foglalkozások alapján az illetők biztosítási kötelezettség alá esnek. Azon a panaszos által ellenvetett körülmény, hogy betegsége dacára egyéb munkákat el tud végezni, nem befolyásolja a jelen esetben megállapított munkaképtelenséget, mert ha ezen felfogás helyes volna, bármely munkaközben beteggé lett biztosításra kötelezettől meg lehetne tagadni a betegségélyt azzal, hogy más munkára esetleg még alkalmas az illető. Ez pedig a törvény intencióival nem egyeztethető össze.

Alkalmazott vagy vállalkozó ?

A bajor közigazgatási bíróság 1910 június 13-án kelt határozata.

Határozat. A panasz elutasítatik.

Indokolás. M. G. Gebrüder K. fűrésztelepén 1907 május havától fa szállítással, favágással és hasonló munkákkal foglalkozott. M. G. 1908 március 6-án megbetegedett, 1908 április 8-ig munkaképtelen volt és a községi biztosító-pénztártól betegségélyt kért. A város tanácsa az elsőfokú hatóságtól döntést kért arra nézve, vajjon M. G. biztosításra kötelezett volt-e vagy sem, mert Gebrüder K. azt vitatta, hogy M. G. önálló vállalkozó és nem alkalmazott, tehát nem biztosításra kötelezett. Az elsőfokú hatóság megállapította a biztosítási kötelezettséget és a törvény alapján a felmerült kiadások visszatérítésére a bejelentést nem eszközölő munkaadót kötelezte. Az e határozat ellen beadott panasznak helyt adni nem lehetett. Gebr. K. cég panaszában főleg azzal érvel M. G. vállalkozói minősége mellett, hogy M. G. gyakran 8—14 napra megszüntette saját munkálkodását a cég üzemében, és munkáját az általa alkalmazott emberekkel végeztette. Teljesen szabad keze volt e munkások fizetésénél és azzal, hogy e munkásoknak kevesebbet fizetett, mint amennyit a cégtől kapott, tényleg vállalkozói hasznot ért el. A bíróság az elsőfokú határozattal egyezően lényegtelennek tartotta azt a körülményt, hogy M. G. néhányszor félbeszakította munkáját s lényeges körülmény az, hogy M. G.-t Gebrüder K. cég, illetve ennek előmunkása állította munkába, hogy az M. G. által végzett munkák közönséges napszámomunkák és e munkákat M. G. a segítségül vett többi munkással egyenlően végezte. Nem lehet tehát szó vállalkozói kockázatról és vállalkozói haszonról sem. Abból, hogy M. G. a munkák nagy részét a segédmunkásokkal végeztette, egyébként hasonló munkákkal harmadik üzemben foglalkozott, M. G. vállalkozói minőségét megállapítani nem lehet. Nem változtat valakinek alkalmazotti minőségén sem az a

körülmény, hogy felhatalmazást nyer más munkások beállítására, sem az, hogy más üzemben is dolgozik. Ezért meg kellett állapítani M. G. biztosítási kötelezettségét és a panaszt elutasítani.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Jogerősen megítélt járadék utólagos megtámadása.

A német birodalmi törvényszék 1911 május 18-án kelt ítélete.

Ítélet: Felperes keresetével elutasítatik.

Indokolás: X. kőbányamunkás munkaadójának egyik kőbányájában annak idején balesetet szenvedett. A bíróság állandó munkaképtelenséget állapított meg és a munkaadót – a törvénynek megfelelő rendelkezés alkalmazásával – a balesetet szenvedett évi keresetének fele erejéig megállapított járadék fizetésére kötelezte. A munkaadó a jelen ítélet alapját képező keresetében azon megokolással, hogy a balesetet szenvedett sörárúsítás révén újabban annyi keresetre tett szert, mely legalább is annyi, mint azon kereset, melyre mint bányamunkás szert tett, a járadékfizetés alól való felmentését kérelmezte. A bíróság ezen keresetnek helyt nem adhatott a következő indokokból. Alperes azon balesetet, melynek következtében felperes évi járadék fizetésére köteleztetett, mint bányamunkás szenvedte el. Megállapítást nyert alperesnek, mint bányamunkásnak a baleset következtében beállott állandó munkaképtelensége, amely munkaképtelensége elbírálásán nem változtat az a körülmény, hogy a balesetet szenvedett munkaképtelensége folytán nyert szabad idejét valamely más foglalkozási ág üzésére használja fel. Felperes keresetének megokolásában hivatkozott arra is, hogy a panaszlott új foglalkozásában a söröskocsi elé fogott lovak megbokrosodása következtében újabb és olyan mérvű balesetet szenvedett, mely ugyanolyan munkaképtelenséget okozott, mint az első, a bányában elszenvedett és így ha az első baleset nem is történt volna, mégis fönnállana munkaképtelensége. Ez alapon is kérte a járadékfizetési kötelezettség alól való fölmentését. A bíróság bár méltányolta azt a föl-fogást, hogy ha az ítélet előre feltételezhette volna a második baleset bekövetkezését, úgy esetleg csak eddig az időpontig állapíthatta volna meg a járadékot, azonban mindenestre elsősorban bizonyítandó az, hogy a második baleset akkor is bekövetkezett volna, ha az első meg nem történik. Ez pedig nem bizonyítható, minthogy nem tehető fel, hogy panaszlott, ha a kőbányában baleset nem éri, sörfuvarozással foglalkozott volna. Másrészt pedig föltehető, hogy éppen az első baleset következtében megcsökkent testi ereje okozta azt, hogy a megbokrosodott lovakat nem tudta fékentartani és így a második baleset bekövetkezett. A bíróság ezen indokok alapján utasította el a kereseti kérelmet.

Műkéz nem tartozik az 1907. évi XIX. t.-c. alapján nyújtható gyógyászati segédeszközök közé.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi augusztus 17-én kelt 1911. I. bal. II. 6/6. számú ítélete.

Ítélet: A választott bíróság M. V. igénylőt műkéz kiszolgáltatása iránti kérelmével elutasítja.

Indokok: I. Igénylő a m. kir. államvasutaknál mint pályafelvigyázó-jelölt volt alkalmazva, de a nyugdíjintézet vagy nyugbérpénztárnak nem volt tagja és így az 1907: XIX. t.-c. 3. §-ának 15-ik pontja és a 10-ik §-a értelmében balesetbiztosítási kötelezettség alá esett.

Igénylő 1910. évi január hó 5-én elszenvedett üzemi baleset alkalmával többféle sérülést szenvedett és egyéb sérüléseken kívül a jobb alsó karját is elvesztette. Az igénylő ezen utóbbi sérülés elpalástolása végett műkéz kiszolgáltatását kérte; ezzel a kérelmével azonban a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár a 17889/1911. sz. határozatával őt elutasította, indokolván ezt azzal, hogy a műkéz a munkaképességet nem pótolja, hanem csak egy egyszerű kozmetikai eszköz, amely csak optikai csalódás keltésére szolgál.

Az igénylő ezen határozat ellen felebbezett és kérelmét fentartotta.

II. A bíróság elfogadta irányadóul az orvosszakértőnek azt a véleményét, hogy a műkéz az elvesztett munkaképesség pótlására nem alkalmas. Ezt a körülményt pedig szem előtt tartva, az igénylő kérelmét teljesíthetőnek nem találta. Ugyanis az 1907: XIX. t.-c. 50. és 70. §-ai értelmében a baleset folytán

megsérült biztosított tag gyógyászati segédeszközre tarthat igényt. Magából ezen elnevezésből, valamint az 50. §-ának 2-ik pontjában példaképpen felsorolt gyógyeszközökből megállapítható az, hogy a törvény csakis oly eszközöket értett gyógyeszköz elnevezés alatt, melyek az egészségi állapot javítására vagy egyes testrészek használhatóságának fokozására alkalmasak.

Ámde a műkéz az egészségi állapotot nem javítja és a csonka kéz használhatóságát nem fokozza — ennél fogva azt gyógyeszköznek tekinteni nem lehet. A műkéz csak arra lehet alkalmas, hogy a felületes szemlélő előtt a kar vagy kéz csonka voltát elfödje — ámde az 1907: XIX. t.-c. nem tartalmaz olyan intézkedést, amely az ilyen célokra szolgáló eszközökre vonatkozó igényt megállapítaná.

Ezen okoknál fogva igénylő kérelmének helyt adni nem lehetett.

MUNKAVISZONY.

Vasárnapokon teljesített munkáért bér fizetendő, ha nem történt kifejezett lemondás a munkabérről.

A wieni iparbiróság 1910. május 31-én kelt Cr. V. 533/10. sz. ítélete.

Ítélet: Panaszosnak négy vasárnapon át teljesített munkáért igényelt külön munkadíjat a bíróság 10 K részösszegben megítélte.

Indokolás: Panaszlott előadása szerint is a szerződés megkötésénél a vasárnap teljesítendő munkáról szó nem esett ugyan, de minthogy a panaszos az általa vasárnaponként tényleg teljesített munkákra minden kényszer nélkül, önként vállalkozott és alkalmazása egész ideje alatt nem is kérte az érte járó munkadíjat, panaszlott a követelés elutasítását kérte. A bíróság ezzel szemben a panaszosnak azon, a munkaadó kérdésére tett kijelentését, mely szerint »vasárnap nincs egyéb munkája« nem vette bizonyítékául annak, hogy panaszos a vasárnapi munkára ingyen vállalkozott volna. Az a tény, hogy panaszos a külön munkadíjat nem követelte mindjárt, perdöntő körülmény lehet ugyan, de csak azon esetben, ha a követelés elhallgatása huzamosabb időn keresztül történik. Jelen esetben azonban más körülmények forognak fenn. Az alkalmazás próbaidőre szólt, és így érthető, hogy a panaszos nem követelte rögtön a külön munkadíjat, mert feltehető, hogy a hónap végére várta az elszámolást. Azon körülmény, hogy a felmondás már a hónap közepén történt, még jobban megokolja azon föltevését, hogy panaszos a hónap végére várta, vagy remélte a teljes elszámolást és így hallgatásából semmiképp sem lehet következtetni arra, hogy a külön munkadíjról eleve lemondott volna. Ennél fogva a bíróság a négy vasárnapon át teljesített munkáért a külön munkadíjat megítélte és minthogy ennek összege szerződésileg meg nem állapított, a Polgári Törvénykönyv 1152. §-ának a) és b) pontjai szerint a bíróság által volt megállapítandó. A bér megállapításánál a bíróság figyelembe vette a megállapított hetibért, a hétköznapokon teljesített munka időtartamát, és azt, hogy a vasárnap teljesített munka a hétköznapos munka tartamának egyharmadánál csak valamivel hosszabb, végül pedig azt, hogy a vasárnap végzett munka a hétköznapinál jobban díjazandó és ezért vasárnaponként 2 K 50 fillért megfelelő bérnek talált.

Munkástársak felhívása felmondásra nem ok azonnali elbocsátásra.

A wieni iparbiróság 1910. szeptember 7-én kelt Cr. IV. 1533/10. sz. ítélete.

Ítélet: Panaszos munkásnő felmondási időre járó keresetének a bíróság helyt adott.

Indokolás: Bebizonyítást nyert ugyan azon állítás, hogy panaszos munkástársnőit tömeges felmondásra buzdította fel azon célzattal, hogy ezáltal magasabb munkabért erőszakoljanak ki a munkaadótól. A bíróság azonban nem látott ebben törvényes okot a rögtöni elbocsátásra. Felmondani ugyanis minden munkásnak jogában áll, és panaszos azzal, hogy társnőit is erre igyekezett rábirni, törvénybe ütköző dolgot nem követett el. A felmondásra való rábeszélésből sem hűtlenség, sem engedetlenség meg nem állapítható, minthogy a bérvizony megváltoztatására irányuló törekvések nem érintik az alkalmazottól megkövetelt hűséget, figyelemmel arra, hogy a munkás hűsége nem vonatkozhatik másra, mint hogy munkáját a legnagyobb lelkiismeretességgel és a munkaadó hasznára és előnyére végezze el.

HIRDETÉSEK.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkásbetegségélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpenztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

GÁSPÁR TESTVÉREK

Budapest, VII. kerület, Erzsébet-körút 42. sz.

Orvosi és irodai kabátokban rendkívüli nagy raktár.

E hirdetésre hivatkozók 10 százalékos engedményben részesülnek.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA

RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzivedrek, kokusz futószőnyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a *legjutányosabb eredeti gyári árakon.* — *Vidéki megrendelések pontosan eszközölte! nek.*

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakkal a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyző egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányukat és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javitásokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgsavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrát, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

ALAPITVA: 1892. ÉVBEN.
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérfonal a tanulásához az igazgatóságnál kapható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapítva 1941-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank** Budapest
V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000,000 K,
Tartalékok 68,600,000

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám

Fiókok Budapesten:

- II., Fő-utca,
- II., Margit-körút,
- IV., Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán,
- V., Váci-körút 74.,
- V., Szabadságtér 16.,
- VI., Andrásy-út 21.,
- VII., Erzsébet-körút 26.,
- VII., Lövéldé-tér 9.,
- VIII., József-körút.
- IX., Vámház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagyszomben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditek és affiliált intézetek az ország, valamint a balkánfélsziget nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH“-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. ==

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobb bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFRUENCIÁK.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógy-szerésköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

MAGYAR TÖRLÖGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

**MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.**

TARTLER ANTAL BUDAPEST.

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.
Fióközlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai
zöldsézelékek-, tea- és déligyümölcs-
kereskedése. ☉ Telefon 165-23.

Legújabb rendszer! A bevásárlá-
sokról eseten-
ként chequeket adunk, amelyek összegyűj-
tése és bemutatása után minden 40 K összegből
1 korona visszatérítetik!

Az Angol Park szállítója.

Előnyös fizetési

feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Árúforgalmi Vél-
lalatánál, Komárom-megye.

HIRMANN FERENC

FÉMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

III. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint átalakítások és óra-javítások kiváló pontossággal és szakszerűen eszközöltetnek.

Tisztelettel felkérjük Olvasóinkat, hogy a »MUNKÁSÜGYI SZEMLÉT« ismerőseik körében terjeszteni s előfizetésre ajánlani szíveskedjenek.

A MUNKÁSÜGYI SZEMLE

a gyakorlati szociálpolitika orgánuma, közleményeit kiváló szakírók és szociálpolitikusok írják s különös gondot fordít arra, hogy közleményei hasznára legyenek azoknak, akik munkásügyekkel hivatásszerűen foglalkoznak s akik gyakorlati szociálpolitika iránt érdeklődnek. Mutatványszámokkal szívesen szolgálunk.

„Continental“ Pneumatik

*legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::*

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpótlá-
sok, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márffy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márffy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetik.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYŐR

Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasútársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá roletttagradlit, finom fehér és durva vásznat.

A m. kir. államvasutak téli menetrendje az 1911—1912. évre.

A magyar királyi államvasutak vonalain és az általuk kezelt maganvasutakon folyó évi október hó 1-én a téli menetrend lép életbe, mely a jelenleg érvényben levő nyári menetrenddel szemben a következő lényegesebb változásokat tartalmazza:

A budapest keleti pályaudvar—brück-király-hidai vonalon: A budapest keleti pályaudvarról reggel 7 óra 25 perckor Győr, Fehring felé induló gyorsvonat Torbágyon nem fog megállani. Kőérberek megállóhelyen a személyszállító vonatok megállása megszüntetettik.

A szabadka—bátaszéki vonalon egy új, alternatív módon közlekedő, személyvonatpár helyeztetik forgalomba, mely november hó 1-től február hó 14-ig Bátaszékről reggel 6 óra 50 perckor fog indulni és Szabadkára délelőtt 8 óra 31 perckor fog érkezni, illetőleg Szabadkáról délután 4 óra 47 perckor fog indulni és Bátaszékre este 6 óra 30 perckor fog érkezni. A február hó 15-től október hó 31-ig terjedő időszakban azonban az említett vonat Bátaszékről délelőtt 8 óra 2 perckor fog indulni és Szabadkára délelőtt 9 óra 35 perckor fog érkezni, illetve Szabadkáról este 6 óra 21 perckor fog indulni és Bátaszékre este 8 óra 5 perckor fog érkezni.

A budapest keleti pályaudvar—ruttkai vonalon. A Budapest keleti pályaudvarról délután 2 óra 20 perckor induló, Pécelig közlekedő helyi személyvonat forgalma kiterjesztetik Hatvanig, ahová délután 4 óra 27 perckor fog érkezni. A Budapest keleti pályaudvarról délután 2 óra 30 perckor induló, jelenleg Hatvanig közlekedő helyi személyvonat csak Pécelig fog közlekedni.

Az aszód—balassagyarmat—losonei vonalon. Az Aszódról jelenleg 9 óra 16 perckor Losonc felé induló vegyesvonat Aszódról csak 9 óra 48 perckor fog indulni s így Aszódon csatlakozik a Budapest keleti pályaudvarról délelőtt 8 óra 10 perckor Hatvan felé induló személyvonathoz.

A sátoraljaujhely—legénye—alsómihály—kassai vonalon. A Sátoraljaujhelyről jelenleg 7 óra 35 perckor Kassára érkező személyvonat már este 7 óra 2 perckor fog Kassára érkezni, mi által ott csatlakozást nyer a Kassáról este 7 óra 10 perckor Poprád-Felka felé induló gyorsvonathoz.

A püspökladány—körösmezői vonalon. A Budapest, illetőleg Püspökladány felől Körösmezőre jelenleg 8 óra 37 perckor este érkező vonat már 7 óra 42 perckor este fog Körösmezőre érkezni és ott csatlakozást nyer az osztrák államvasutak vonatához Stanislau felé.

A debrecen—nagyléta—vértesi vonalon. A Debrecenből jelenleg délelőtt 9 óra 10 perckor induló és Nagyléta—Vértésre délelőtt 10 óra 45 perckor érkező vegyesvonat Debrecenből már reggel 7 óra 4 perckor fog indulni és Nagyléta—Vértésre délelőtt 8 óra 29 perckor fog érkezni.

A debrecen—csap—sianki-i vonalon. Nyiregyháza—Csap között egy új személyvonatpár helyeztetik forgalomba. Nyiregyházáról indul este 8 óra 58 perckor, Csapra érkezik éjjel 11 óra 6 perckor; Csapról indul délután 1 óra 40 perckor, Nyiregyháza érkezik 4 órakor délután. Az előbbi Nyiregyházán Budapest felől, az utóbbi Szerencs felől nyer csatlakozást. — A Csapról jelenleg reggel 3 óra 35 perckor induló személyszállító tehervonat személyvonattá minősítették át és Csapról reggel 4 óra 30 perckor fog indulni.

A máramarossziget—aknaszlatinai vonalon. A Máramarosszigetről d. u. 3 óra 40 perckor induló és oda d. u. 4 óra 39 perckor visszaérkező vegyesvonat megszüntetettik.

A szatmárnémeti—felsőbányai vonalon a Felsőbányáról este 7 óra 20 perckor induló; Nagybányára este 7 óra 50 perckor érkező vegyesvonat megszüntetettik.

A nagyvárad—szeged-rókusi vonalon. A Nagyváradról d. u. 1 óra 13 perckor induló, Békéscsabáig közlekedő motoros vonat forgalma Orosházaig terjesztetik ki.

Az alvine—nagyzebeni vonalon. A Nagyzebenből Konca felé délután 12 óra 25 perckor induló és a Konca felől Nagyszebenbe este 9 óra 50 perckor érkező vegyesvonat megszüntetettik.

A székelyhid—szilágysomlyói vonalon Berettyószéplak—Szilágysomlyó között egy új vegyesvonat-pár helyeztetik forgalomba. Indul Berettyószéplakról reggel 6 órakor, érkezik Szilágysomlyóra reggel 7 óra 5 perckor, indul Szilágysomlyóról este 7 óra 30 perckor, érkezik Berettyószéplakra este 8 óra 40 perckor.

A székelykocsárd—marosujvári vonalon a Marosujvárról éjjel 10 óra 25 perckor induló és oda éjjel 11 óra 22 perckor visszaérkező vegyesvonat megszüntetettik.

A budapesti nyugati pályaudvar—marcheggi vonalon az alábbi változások lépnek életbe: A Rákospalota-Ujpestről Budapestre reggel 3 óra 51 perckor érkező vonat megszűnik, a Párkány-Nánáról Budapestre d. e. 8 óra 45 perckor érkező vonat csak Nagymarostól közlekedik, a Budapestről d. e. 11 óra 35 perckor Nagymarosra induló és onnan délután 5 óra 45 perckor Budapestre érkező vasár- és ünnepnapj vonat megszűnik; a Budapestről d. u. 5 óra 20 perckor Szobra induló vonat csak Nagymarosig, a Budapestről este 8 óra 10 perckor Párkány-Nánára induló vonat csak Vácig, a Nagymarosról éjjel 10 óra 25 perckor Budapestre érkező vonat csak Váctól közlekedik. Az Ersekujvárról éjjel 11 óra 50 perckor Budapestre érkező vonat, végül a Pozsonyból este 8 óra 25 perckor Marchegg-Wien felé induló vasár- és ünnepnapj vonat megszűnik. A Budapestről jelenleg este 9 óra 45 perckor Rákospalota-Ujpestre induló és onnan Budapestre éjjel 10 óra 50 perckor visszaérkező helyi vonat forgalma Dunakeszi-Alagig kiterjesztetik. E vonat a téli menetrendben Budapestről este 10 órakor indul és Dunakeszi-Alagról Budapestre éjjel 11 óra 25 perckor érkezik.

A galánta—zsolnai vonalon. Galánta—Szered között egy új személy-, illetőleg vegyesvonat helyeztetik forgalomba, Galántáról indul reggel 6 óra 53 perckor, Szeredre érkezik reggel 7 óra 20 perckor; Szeredről indul délelőtt 8 óra 20 perckor, Galántára érkezik 8 óra 47 perckor délelőtt. A Trencsénből Zsolna felé reggel 6 óra 35 perckor induló személyvonat már Pöstyéntől kezdve fog közlekedni, ahonnan reggel 5 óra 10 perckor fog indulni.

A pöstyén—verbói vonalon az esti vasár- és ünnepnapj vonatpár megszüntetettik.

A hólak-trencsenteplac—trencsenteplac-fürdői vonalon a Trencsenteplac fürdőjéről éjjel 1 óra 11 perckor, reggel 4 óra 42 perckor, délután 5 óra 29 perckor és éjjel 10 óra 18 perckor induló, valamint az oda éjjel 3 óra 5 perckor,

délután 2 órakor, este 8 óra 40 perckor és éjjel 11 óra 55 perckor érkező motorosvonatok megszüntetnek.

A **vác—ipolysági vonalon** a Vácra Ipoly-ságra délelőtt 9 óra 57 perckor induló és az Ipolyságról Vácra este 9 óra 13 perckor érkező vasár- és ünnepnapjait megszüntetnek.

Az **érsekújvár—németprónai vonalon** a Nagybecskényi Nyitraig személyszállítással közlekedő délutáni tehervonat csak Nagytapolcsánytól Nyitraig fog személyszállítással közlekedni.

A **cegléd—kupai—kovácsmajori vonalon** a Csemőtől Ceglédre este 8 óra 55 perckor érkező motorosvonat október 31-én megszüntetik; a Ceglédre Csemőre este 6 óra 51 perckor induló motorosvonat november 1-től április 30-ig csak Ceglédre Gerjéig fog közlekedni. A Gerjétől Ceglédre este 8 óra 12 perckor érkező motorosvonat november 1-én ismét forgalomba helyeztik.

A **budapest-nyugoti pályaudvar—orszói vonalon** a Budapestre Ceglédre délelőtt 11 óra 55 perckor induló és a Ceglédre Budapestre este 9 óra 20 perckor érkező vasár- és ünnepnapjait, továbbá a Kiskunfélegyházáról Szegedre reggel 5 óra 37 perckor érkező és a Szegedről Kiskunfélegyházára este 7 óra 30 perckor induló személyvonat megszüntetnek. — Az Orsováról jelenleg este 7 óra 10 perckor induló, Budapestre reggel 6 óra 30 perckor érkező expresszvonat Orsováról csak este 8 óra 20 perckor fog indulni, az érkezés Budapestre a jelenlegi marad, a Budapestre éjjel 11 óra 30 perckor induló, Verciorovára jelenleg 10 óra 45 perckor érkező expresszvonat — a budapesti indulás változatlanul hagyása mellett — Verciorovára már délelőtt 9 óra 40 perckor fog érkezni.

A **szabadka—óbecsei vonalon** az Óbecséről jelenleg reggel 7 óra 26 perckor induló, Szabadkára délelőtt 11 óra 4 perckor érkező személyvonat Óbecséről reggel 8 óra 50 perckor fog indulni és Szabadkára délután 12 óra 28 perckor fog érkezni. A Szabadkáról jelenleg délelőtt 11 óra 43 perckor induló, Óbecsére délután 3 óra 23 perckor érkező személyvonat Szabadkáról este 7 óra 10 perckor fog indulni és Óbecsére este 10 óra 35 perckor fog érkezni.

A **temesvár—józsefváros—buziás-fürdői vonalon** a Buziás-fürdőről d. e. 11 óra 18 perckor és este 7 óra 25 perckor Temesvárra induló, valamint a Temesvárról délután 3 óra 15 perckor Buziás-fürdőre induló személyvonat megszüntetnek. A Buziás-fürdőről Temesvár-Józsefvárosra este 6 óra 50 perckor érkező személyvonat ismét forgalomba helyeztik.

Az **újdombóvár—bosznabródi vonalon** Pécsről Újdombóvárig egy új gyorsvonat helyeztetik forgalomba, indul Pécsről délután 4 óra 25 perckor, érkezik Újdombóvárra este 6 órakor, ott csatlakozik a Budapestre este 9 óra 35 perckor érkező fumei gyorsvonathoz. Az Újdombóvárról jelenleg reggel 4 óra 40 perckor induló személyszállító tehervonat személyvonattá minősítetik át és Újdombóvárról reggel 5 óra 52 perckor fog indulni és Pécsre reggel 7 óra 45 perckor fog érkezni.

A **budapest—fumei vonalon** a Skradtól Fiuméig közlekedett vasár- és ünnepnapjait kirándulónak megszüntetnek.

A **sárbogárd—szekszárd—bátaszéki vonalon** Bátaszéktől Sárbogárdig egy új személyvonat helyeztetik forgalomba, mely alternatív módon fog közlekedni, és pedig november 1-től február 14-ig Bátaszékről éjjel 2 óra 20 perckor fog indulni és Sárbogárdra reggel 5 óra 28 perckor fog érkezni, ahol csatlakozni fog a Budapest keleti pályaudvarra reggel 8 órakor érkező fumei gyors-

vonathoz; február 15-től október 31-ig pedig Bátaszékről reggel 4 óra 20 perckor fog indulni és Sárbogárdra reggel 7 óra 20 perckor fog érkezni, ahol csatlakozni fog a Budapest keleti pályaudvarra d. e. 9 óra 35 perckor érkező fumei gyorsvonathoz. Az ellenirányban szintén egy új személyvonat helyeztetik forgalomba, indul Sárbogárdról d. e. 9 órakor, érkezik Bátaszékre d. u. 12 óra 46 perckor. E vonat Sárbogárdon csatlakozik a Budapest keleti pályaudvarról reggel 7 órakor induló fumei gyorsvonathoz. — A Sárbogárdról jelenleg reggel 5 óra 55 perckor induló, Bátaszékre d. e. 9 óra 5 perckor érkező személyvonat, menetrendének korábbra fektetése mellett, szintén alternatív módon fog közlekedni és pedig november 1-től február 14-ig Sárbogárdról reggel 3 óra 20 perckor fog indulni és Bátaszékre reggel 6 óra 23 perckor fog érkezni; február 15-től október 31-ig pedig Sárbogárdról reggel 4 óra 30 perckor fog indulni és Bátaszékre reggel 7 óra 36 perckor fog érkezni. E vonat Bátaszéken csatlakozni fog a szabadka—bátaszéki vonalon forgalomba helyezett, ugyan- csak alternatív módon közlekedő, új személyvonathoz.

A **bátaszék—újdombóvári vonalon**: a vonat menete gyorsított. Az Újdombóvárról jelenleg reggel 4 óra 35 perckor induló, Bátaszékre reggel 7 óra 31 perckor érkező személyvonat alternatív módon fog közlekedni és pedig november 1-től február 14-ig Újdombóvárról reggel 4 óra 32 perckor fog indulni és Bátaszékre reggel 6 óra 29 perckor fog érkezni; február 15-től október 31-ig Újdombóvárról reggel 6 óra 10 perckor fog indulni és Bátaszékre reggel 7 óra 57 perckor fog érkezni. A Bátaszékről jelenleg este 10 óra 13 perckor induló, Újdombóvárra éjjel 1 óra 22 perckor érkező személyvonat ugyan- csak alternatív módon fog közlekedni és pedig: november 1-től február 14-ig Bátaszékről este 7 óra 7 perckor fog indulni és Újdombóvárra este 9 óra 7 perckor fog érkezni, február 15-től október 31-ig pedig Bátaszékről este 8 óra 50 perckor fog indulni és Újdombóvárra éjjel 10 óra 50 perckor fog érkezni. Az Újdombóvárról jelenleg délelőtt 10 óra 38 perckor induló, Bátaszékre délután 2 óra 4 perckor érkező személyvonat Újdombóvárról délelőtt 10 óra 39 perckor fog indulni és Bátaszékre délután 12 óra 47 perckor fog érkezni. Az Újdombóvárról jelenleg délután 2 óra 30 perckor induló, Bátaszékre este 6 óra 10 perckor érkező személyszállító tehervonat Újdombóvárról délután 2 óra 13 perckor fog indulni és Bátaszékre délután 3 óra 52 perckor fog érkezni. A Bátaszékről jelenleg délelőtt 10 órakor induló, Újdombóvárra délután 1 óra 30 perckor érkező személyszállító tehervonat Bátaszékről délelőtt 11 óra 29 perckor fog indulni és Újdombóvárra délután 1 óra 46 perckor fog érkezni. E vonalon ezenkívül egy új személyvonatpár helyeztetik forgalomba, Bátaszékről indul reggel 7 óra 58 perckor, Újdombóvárra érkezik délelőtt 9 óra 57 perckor, Újdombóvárról indul este 6 óra 30 perckor, Bátaszékre érkezik este 8 óra 26 perckor.

A **győr—fehringi vonalon** a Győrből Szombathelyre este 8 óra 15 perckor induló gyorsvonat Vépen este 10 óra 25 perckor rendszeren meg fog állani.

A **pozsony-újváros—szombathelyi vonalon** a Pozsony-Ujvárosról jelenleg reggel 4 óra 46 perckor induló Szombathelyre délelőtt 11 óra 20 perckor érkező személyvonat a pozsony-újvárosi indulás változatlanul hagyása mellett, Szombathelyre korábban, vagyis már délelőtt 10 óra 30 perckor fog érkezni.

Munkásügyi Szemle

A sopron—kőszeg—szombathelyi vonalon egy új személyvonatpár helyeztetik forgalomba. Indul Sopronból reggel 7 óra 35 perckor, érkezik Szombathelyre délelőtt 11 óra 30 perckor; indul Szombathelyről délután 12 óra 45 perckor, érkezik Sopronba délután 4 óra 35 perckor. Ezzel kapcsolatban a már meglévő vonatok menetrendje is kisebb-nagyobb változást szenved.

A székesfehérvár—paksi vonalon: a Székesfehérvárra jelenleg reggel 7 óra 56 perckor érkező vonat, a paksi indulás változatlanul hagyása mellett, Székesfehérvárra már reggel 6 óra 40 perckor fog érkezni, az Adony-Pusztaszabolcsról jelenleg délután 4 óra 40 perckor induló, Székesfehérvárra este 6 óra 6 perckor érkező vonat Adony-Pusztaszabolcsról, a Paks felől oda este 8 óra 2 perckor érkező vonat folytatásaként, este 8 óra 35 perckor fog indulni és Székesfehérvárra este 9 óra 34 p.-kor fog érkezni.

Az adony-pusztaszabolcs—tapolcai vonalon: a Tapolcáról jelenleg délelőtt 8 óra 17 perckor induló, Börgöndre délután 12 óra 5 perckor érkező személyvonat Tapolcáról csak délelőtt 9 óra 23 perckor fog indulni és Börgöndre délután 1 óra 09 perckor fog érkezni. E vonat forgalma kiterjesztetik Börgöndtől Adony-Pusztaszabolcsig, a hová délután 1 óra 47 perckor fog érkezni. A Börgöndről jelenleg délután 12 óra 44 perckor induló, Tapolcára délután 4 óra 51 perckor érkező személyvonat már Adony-Pusztaszabolcsról fog közlekedni, a honnan délután 12 óra 35 perckor fog indulni és Tapolcára délután 5 óra 6 perckor fog érkezni.

A celldömölk—csáktornyai vonalon: a Celldömölkéről Ukkra délelőtt 10 óra 14 perckor induló személyvonat Zalaegerszegig hosszabbítják meg, a hová délután 1 óra 20 perckor fog megérkezni.

Az Ukkról Celldömölkre délután 5 óra 16 perckor érkező vonat már Zalaegerszegtől kezdve közlekedik, a honnan délután 1 óra 38 perckor fog indulni. A Zalaegerszegről jelenleg reggel 4 óra 21 perckor induló, Celldömölkre délelőtt 7 óra 37 perckor érkező személyvonat Zalaegerszegről reggel 5 óra 50 perckor fog indulni és Celldömölkre délelőtt 9 óra 3 perckor fog érkezni.

Az ukk—balatonszentgyörgyi vonalon: Ukk—Sümege között egy új vegyesvonatpár helyeztetik forgalomba. Ukkról indul reggel 6 óra 15 perckor, Sümegere érkezik reggel 6 óra 45 perckor; Sümegről indul reggel 7 órakor, Ukkra érkezik reggel 7 óra 27 perckor. Az Ukkról jelenleg reggel 6 óra 30 perckor induló, Keszthelyre délelőtt 9 óra 32 perckor érkező vegyesvonat Ukkról reggel 7 óra 46 perckor fog indulni és Keszthelyre délelőtt 10 óra 47 perckor fog érkezni.

A türje—balatonszentgyörgyi vonalon: a Balatonszentgyörgyről jelenleg éjjel 3 óra 19 perckor induló, Türjére reggel 5 óra 35 perckor érkező vegyesvonat Balatonszentgyörgyről reggel 4 óra 34 perckor fog indulni és Türjére reggel 6 óra 50 perckor fog érkezni.

A zágráb—csáktornyai vonalon: egy új személyvonatpár helyeztetik forgalomba, Zágrábról indul délelőtt 10 óra 49 perckor, Csáktornyára érkezik délután 4 óra 5 perckor, Csáktornyáról indul délelőtt 11 óra 43 perckor, Zágrábba érkezik délután 5 óra 10 perckor. A Varasdrol délután 3 óra 5 perckor induló, Csáktornyára délután 3 óra 31 perckor érkező vegyesvonat megszüntették.

A gombosi dunahid megnyitása napján az alább felsorolt vonalakon a következő menetrendváltozások lépnek életbe:

Budapest keleti p. u.—Bosznabrod között: Szabadka—Dálján át a jelenlegi összeköttetés helyett egy új közvetlen gyorsvonatpár helyez-

tetik forgalomba. Az új gyorsvonat indul Budapestről délután 2 óra 45 perckor, Bosznabrodra érkezik este 10 óra 45 perckor. Ellenirányban Bosznabrodrol indul a jelenlegi reggeli 3 óra 18 perc helyett, reggel 3 óra 50 perckor és Budapestre érkezik délután 12 óra 15 perckor. Ezen új gyorsvonat menettartama Budapest—Bosznabrod között a jelenlegivel szemben 1 óra 7 perccel illetve 1 óra 17 perccel rövidebb lesz.

Az Ujvidékről reggel 4 óra 23 perckor induló és Budapestre d. u. 12 óra 40 perckor érkező személyvonat Szabadkától Kunszentmiklós-Tassig megszüntették, a helyett a Kunszentmiklós-Tassról Budapestre reggel 7 óra 25 perckor érkező személyvonat Indiától kiindulól fog közlekedni, ahonnan éjjel 10 óra 31 perckor fog indulni.

A Budapest k. p. u.-ról jelenleg este 6 óra 5 perckor induló és csak Topolyáig közlekedő személyvonat Budapest keleti p. u.-ról este 8 órakor fog indulni és Indiáig fog közlekedni, a hová reggel 5 óra 22 perckor fog érkezni. E vonatpár forgalma annak idején Belgrádig fog kiterjesztetni, ha a szerb, bolgár és török vasutak a kilátásba helyezett csatlakozó vonatot forgalomba helyezik.

India—Belgrád között egy új gyorsvonatpár helyeztetik forgalomba, illetőleg a jelenleg Zágráb—India között közlekedő gyorsvonatpár forgalma kiterjesztetik Belgrádig. Az új vonat Belgrádból reggel 5 óra 15 perckor indul, Indiára reggel 6 óra 25 perckor érkezik. Ellenirányban Indiáról éjjel 10 óra 4 perckor indul és Belgrádba éjjel 11 óra 9 perckor érkezik.

A Budapest keleti p. u.-ról délután 3 óra 20 perckor Belgrádba induló gyorsvonat megállása Kunszentmiklós - Tasson, Fülöpszálláson és Opazuán megszüntették. E helyett jelzett állomásokon az új gyorsvonatok fognak megállani.

Az Indiáról este 9 óra 32 perckor induló, Ujvidékre éjjel 11 óra 4 perckor érkező tehervonatnál a személyszállítás megszűnik.

A Fülöpszállásról jelenleg délután 5 óra 1 perckor Kecskemét felé induló vegyesvonat Fülöpszállásról d. u. 4 óra 43 perckor fog indulni és ott az új, Budapestről délután 2 óra 45 perckor induló gyorsvonathoz fog csatlakozni. Ugyanezen gyorsvonathoz nyer csatlakozást a Kiskőrösről Kalocsa felé jelenleg délután 5 óra 30 perckor, az új menetrend szerint délután 5 óra 13 perckor induló, valamint a Kiskunhalasról Regőcére jelenleg este 6 óra 17 perckor, az új menetrend szerint délutáni 5 óra 35 perckor induló személyvonat is.

A Szabadkáról jelenleg délután 3 óra 22 perckor Ujgombosra induló személyvonat Szabadkáról d. u. 2 óra 15 perckor fog indulni és Ujgombosra este 7 órakor fog érkezni.

Az Ujpalánkáról jelenleg d. u. 5 óra 33 perckor Bácsordásra induló vegyesvonat Ujpalánkáról d. u. 5 óra 16 perckor fog indulni és Bácsordason át Ujgombosig fog közlekedni, a hová este 7 óra 40 perckor érkezik.

A Bácsordásról jelenleg este 7 óra 40 perckor Ujpalánkára induló vegyesvonat Ujgombosról fog közlekedni és onnan este 8 óra 24 perckor fog indulni és Ujpalánkára éjjel 10 óra 14 perckor fog érkezni. E vonat Ujgomboson csatlakozást nyer Budapest felől az új bosznabrodí gyorsvonathoz, valamint a Bosznabrod felől jövő személyvonathoz.

A Bosznabrodrol Ujdombovárra jelenleg délelőtt 10 óra 2 perckor érkező gyorsvonat csak Eszéktől, az Ujdombovárról Bosznabrodra jelenleg este 6 óra 15 perckor induló gyorsvonat csak Eszékig fog közlekedni.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál. Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

ELSŐ MAGYAR

Csavargyár

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 168. SZ.

Készít mindennemű csavart, szegecses, csavarházat, sinkötő szerkezet minden szabvány szerint, gépszerkezeti kovácsmunkát, fedélszerkezetet vasból, továbbá az összes vasúti kocsisvasalást nyers és fényesre megmunkált kivitelben.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

Szesz-élesztő- és vegyipari gyárak teljes berendezése. KÜLÖNLEGESSÉGEK a glicerin-, szilurp-, petróleum-, spirtusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíj követelésnek biztosítása? Dr. Pap Dezső. — Galenos értekezése a betegségek szimulálásáról. Dr. Györy Tibor. — A gyermekek járadéka. Dr. Alapy Győző. — Adatok a kerületi munkásbiztosító pénztárak 1911. évi működéséről. — A mezőgazdasági cseléd helyzete. — SZEMLE: Munkásbiztosítás: Tengerészek biztosítása. — Az országos pénztár helyiszerveinek taglétszáma. — A magyarországi munkásbiztosítás ismertetése a külföldön. — Kerületi pénztárak alkalmazottai nem közhivatalnokok. — Elvi határozatok. — Az osztrák iparosok és a szociális biztosítás. — Az új német birodalmi biztosítási törvény. — A munkásbiztosítás kérdése a német szociáldemokrata pártgyűlésen. — A lipcsei betegsegélyező pénztár. — Szociális egészségügy: Munkások kiválasztása üzemek szerint. — A földalatti munka befolyása az egészségre. — Városoknak tejjel való ellátása. — A hivatás, mint az idegesség okozója. — Az idegbetegségek szaporodása Németországban. — Kereskedelmi tanoncok orvosi vizsgálata. — Iskolai fogklinika Bécsben. — Iskolás gyermekek meleg étellel való ellátása Poroszországban. — Leányok testgyakorlása Poroszországban. — A tüdővész leküzdése Északamerikában. — Munkaviszony: Munkásmozgalmak és a drágaság. — A magyar magántisztviselők nyugdíjügye. — Budapesti sütőmunkások és kárpitós munkások bérmozgalma. — Munkáslakások Debreczenben. — Az ipartestületek országos szövetségének munkássága. — Kollektív szerződés jogának kodifikálása. — A »Blaumontag« mint büntetendő cselekmény. — Túlalacsony bérmegállapodás a jó erkölcsökbe ütközik s ezért semmis. — Németországi magántisztviselők mozgalma 1910-ben. — Munkabér törvényes szabályozása az otthoni munkánál. — Joggyakorlat: Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony. — Hirdetések.

Szisz-élesztő- és vegyipari gépek teljes berendezése. KÜLÖNLEGESEGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Víz tisztítók, sör- és dohánygyári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

FÉMÖNTÖDE.

REICHEL ÉS HEISZLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Allomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonküldemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPŐSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár.
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kálmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerzsámok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

ETERNIT

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga

Igen fontos! Minden Eternit-lap

„ETERNIT” szóval van megjelölve. Sziveskedjék mindig határozottan HATSCHÉK-féle ETERNIT-palát kérni.

Magyarorsági központ: „Eternit Művek” Hatschek Lajos Budapest, VI., Andrassy-út 33.

PALA
Hatschek szabadalma!

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatású, egészségpoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52.

Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.